

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

Klára Mušková

Adaptační proces v současné mateřské škole se zaměřením
na potřeby dítěte

Prohlášení

Tímto prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Aleny Berčíkové a uvedla v seznamu literatury veškerou použitou literaturu a další zdroje.

V Olomouci dne

Podpis

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Aleně Berčíkové za odborné vedení bakalářské práce, za poskytování cenných rad, dále své rodině a rodičům, kteří mi pomohli s výzkumem.

OBSAH

ÚVOD	5
TEORETICKÁ ČÁST	6
1 SOUČASNÉ PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	6
1.1 Předškolní vzdělávání a jeho ukotvení v legislativě.....	6
1.2 Kurikulární dokumenty	8
1.3 Osobnostně orientovaný model výchovy	9
2 OSOBNOST DÍTĚTE V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU.....	10
2.1 Dítě předškolního věku a jeho tělesný vývoj.....	11
2.2 Dítě předškolního věku a jeho emoční a sociální vývoj.....	13
2.3 Připravenost dítěte na vstup do mateřské školy	14
2.4 Potřeby dítěte předškolního věku	15
3 VSTUP DÍTĚTE DO MATEŘSKÉ ŠKOLY A ADAPTAČNÍ PROCES	17
3.1 Vstup dítěte do mateřské školy.....	17
3.2 Adaptační proces	18
3.3 Změny v životě dítěte v rámci adaptačního procesu a příprava na něj.....	20
3.4 Aktéři vstupující do adaptačního procesu	21
PRAKTICKÁ ČÁST	24
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	24
4.1 Cíle výzkumného šetření a výzkumné otázky	24
4.2 Charakteristika výzkumného vzorku a techniky použité při výzkumu	25
4.3 Metoda sběru dat	25
4.4 Výsledky výzkumného šetření	25
4.4.1 Vyhodnocení výzkumných otázek	37
5 DISKUZE	39
ZÁVĚR	40
POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE	43
SEZNAM PŘÍLOH	46

ÚVOD

Tato bakalářská práce se bude zabývat tématem adaptačního procesu dětí v rámci vstupu do mateřských škol. Výběr tématu byl ovlivněn mojí prací učitelky v mateřské škole.

Je velmi důležité si uvědomit, že mateřská škola je místem, kde se dítě poprvé ve velké míře setkává se skupinou dětí podobného věku, s novým dospělým vzorem a také např. se zcela novými činnostmi. Učí se samostatnosti, zvyká si na nové role v rámci skupiny, funguje v odlišném režimu dne. Tento proces tak přináší mnoho změn, které každý jedinec prožívá odlišně.

Úlohou rodičů a pedagogů je tento proces dětem co nejvíce usnadnit a stát se tak adekvátním partnerem a rádcem v nové životní etapě. Mateřská škola je zařízením, které dítě připravuje na následující období školní docházky, kdy již hlavní činností dítěte není hra, ale vzdělávání se. Mateřská škola tak již začíná dítě vzdělávat v základních dovednostech a vědomostech. V procesu výchovy navazuje na rodinu tak, aby se dětská osobnost zdravě a plynule rozvíjela dále.

Práce se skládá ze dvou částí: teoretické a praktické.

První kapitola teoretické části se bude zabývat ukotvením předškolního vzdělávání ve vzdělávacím systému a legislativě České republiky. Rozebírat budeme kurikulární dokumenty a klíčové body v Rámcově vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání.

Osobnosti dítěte se bude věnovat druhá kapitola, ve které bude přiblížen emoční a sociální vývoj dítěte. Dále se budeme v této kapitole věnovat tělesnému vývoji.

Třetí kapitola již bude zaměřena na adaptační proces. V první části se bude zabývat vstupem dítěte do mateřské školy a fázemi adaptačního procesu. V druhé části kapitoly již bude pozornost zaměřena na změny v životě jedince doprovázející adaptační proces a také na aktéry, kteří do procesu vstupují.

Poslední kapitola práce bude praktická. Bude realizovaná prostřednictvím rozhovorů s rodiči. Za tímto účelem sestavíme polostrukturovaný rozhovor, ve kterém budou otázky zaměřeny na dětskou adaptaci a potíže spojené s adaptačním procesem. Výsledky výzkumného šetření představíme v grafech.

Cílem bakalářské práce je poukázat na současnou problematiku adaptačního procesu dětí předškolního věku při vstupu do mateřské školy a přispět tak k vyšší informovanosti především u skupiny rodičů těchto dětí.

Na základě hlavního cíle jsou formulovány cíle teoretické a praktické části následovně:

Cílem teoretické části je seznámit čtenáře se základními teoretickými oblastmi vztahující se k dané problematice. Teoretická část zároveň poskytuje východiska pro praktickou část.

Cílem praktické je pak zjistit možné přístupy rodičů vztahující se ke vstupu jejich dítěte do mateřské školy.

Přínos bakalářské práce vidíme v poskytnutí rodičům informace o adaptaci dítěte.

TEORETICKÁ ČÁST

1 SOUČASNÉ PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

První kapitola bakalářské práce se bude věnovat předškolnímu vzdělávání a jeho ukotvení v legislativě České republiky. V další části budou rozebrány kurikulární dokumenty s ohledem na mateřské školy.

1.1 Předškolní vzdělávání a jeho ukotvení v legislativě

Vzdělávací systém v České republice má poměrně dlouhou tradici, konkrétně od roku 1774, kdy u nás císařovna Marie Terezie zavedla povinnou školní docházku všeobecným školním řádem.¹

V současné době u nás funguje systém vzdělávání na několika úrovních:

Preprimární vzdělávání: jedná se o předškolní vzdělávání, které je zpravidla určeno dětem od tří do šesti let. Zatím se nejedná o povinnou školní docházku. V současné době je řešeno, zda bude poslední rok předškolního vzdělávání povinný.

- Primární a nižší sekundární vzdělávání: většinou je uskutečňováno v rámci jedné struktury, tedy základní školy. Nižší sekundární vzdělávání může být uskutečňováno v rámci gymnázií a jiných škol (víceletá gymnázia, osmileté konzervatoře). Jedná se o povinnou školní docházku obvykle od šesti (může být povolen odklad) do 15 let.
- Vyšší sekundární vzdělávání: Jedná se o střední školy, které žáci ukončí maturitním vysvědčením či výučním listem.
- Terciální vzdělávání: Dochází k němu na vyšších odborných školách a vysokých školách.

¹ František Morkes. *Proměny povinné školní docházky. Učitel'ské noviny*. č. 33/2010.

- Vzdělávání dospělých: jedná se o všeobecné vzdělávací programy.²

V současné době se klade čím dál tím větší důraz na to, že mateřské školky jsou součástí vzdělávacího systému České republiky. V rámci předškolního vzdělávání dochází k osvojování klíčových kompetencí. Dítě je tak připravované na svůj další vývoj již od útlého věku. Tím je pro dítě nástup na základní školu spolu s dalším vzdělávacím působením plynulejší.³

Přednostně bývají přijímány děti, které mají za rok nastoupit na základní školu. Nástup na ni může být u dětí odložen s ohledem na zdravotní stav či jeho celkovou zralost a připravenost.

Předškolní vzdělávání je považováno za počáteční stupeň veřejného vzdělávání.

Předškolní vzdělávání je organizované pokyny a požadavky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT). Školský zákon ukládá povinnost stanovit konkrétní cíle a povinný obsah vzdělávání pro předškolní vzdělávání. MŠMT stanovuje své požadavky na předškolní výchovu a vzdělávání prostřednictvím pedagogického dokumentu, a to Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání.

Předškolní vzdělávání je zajišťováno mateřskými školami.⁴

V rámci mateřských škol jsou děti rozděleny do jednotlivých tříd, a to na věkově stejné skupiny- homogenní, nebo na věkově odlišné třídy- heterogenní. V dnešní době je již také zvykem začleňování dětí se speciálními potřebami do běžných tříd.

Předškolní vzdělávání upravuje zákon vydaný 24. září 2004 sbírky zákonu 561/2004 o předškolním, základním, středním, vyšším a odborném a jiném vzdělání. Pro tuto práci je klíčová druhá část zákona, která vymezuje cíle předškolního vzdělávání a organizaci předškolního vzdělávání.⁵

² EU Commision. *Eurydice* [online] 2013a [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW: <<https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Česká-republika:Přehled>>.

³ SVOBODOVÁ, Eva a ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. 167 s. ISBN 978-80-262-0020-8.

⁴ SMOLÍKOVÁ, Kateřina a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004 [i.e. 2005]. 48 s. ISBN 80-239-5940-9.

⁵ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Zákon č. 561/2004 sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)* [online]. 2005 [cit. 2015-05-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>>.

1.2 Kurikulární dokumenty

Kurikulum dle pedagogického slovníku představuje: „*obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujících, její plánování a hodnocení.*“⁶

Jednoduše řečeno se tedy jedná o plán, jehož cílem je výchovné a vzdělávací působení na dítě/žáka. Kurikulum usiluje o odpovědi na tyto otázky: „*Proč jsme si zvolili právě tento cíl? V čem spatřujeme jeho zásadní význam pro dítě? Jak a kdy chceme cíl naplnit? Co bude hlavním obsahem? Jaké podmínky pro uskutečnění našich záměrů musíme vytvořit? Jak zkontrolujeme výsledky, kterých jsme fakticky dosáhli?*“⁷

V roce 2004 MŠMT ČR schválilo nové přístupy ve vzdělávání dětí a žáků ve věku od 3 do 19 let, které jsou zformulované v Národním programu rozvoje vzdělávání v České republice (Bílá kniha) a ukotvené v zákoně 561/2004. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních. Jedná se o úroveň státní, kterou představují Rámcové vzdělávací program (dále RVP) a úroveň školní, kterou představují vzdělávací programy jednotlivých škol. Školní vzdělávací programy si každá škola vytváří sama a podle nich jsou poté vytvářeny jednotlivé vzdělávací programy tříd. Programy jednotlivých škol nesmí být v rozporu s RVP.

RVP je směrodatným dokumentem pro zřizovatele vzdělávacích institucí a pro pedagogy. RVP PV je základním východiskem pro vypracování školních vzdělávacích programů.⁸

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV) rámcově vymezuje pojetí a cíle předškolního vzdělávání. Podle RVP PV je cílem předškolního vzdělávání „*rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální a vést je tak, aby na konci svého předškolního období bylo jedinečnou a relativně samostatnou osobností, schopnou (kompetentní, způsobilou) zvládat, pokud možno aktivně a s osobním uspokojením,*

⁶ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 1., aktualiz. Praha: Portál, 1995. 292 s. ISBN 80-7178-029-4.s.106

⁷ OPRAVILOVÁ, Eva a GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011. 493 s. Kurikulum předškolní výchovy. ISBN 978-80-7367-703-9. S.13

⁸ SMOLÍKOVÁ, Kateřina a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004 [i. e. 2005]. 48 s. ISBN 80-239-5940-9.

takové nároky života, které jsou na ně běžně kladeny (zejména v prostředí jemu blízkém, tj. v prostředí rodiny a školy), a zároveň i ty, které ho v budoucnu nevyhnutelně očekávají.“⁹

RVP PV vymezuje vzdělávací oblasti. Stanovuje podmínky a obsah předškolního vzdělávání. Obsah je rozdělen do pěti oblastí – biologické, interpersonální, environmentální, sociálně-kulturní, interpersonální. Každá oblast obsahuje základní charakteristiku oblasti, charakteristiku vzdělávacích záměrů, cílů a hlavních činností, které by měly nabízet a zajišťovat očekávané výsledky (kompetence), které dítě získává, a hlavní rizika, která mohou ohrozit výsledky. RVP PV dále stanovuje podmínky předškolního vzdělávání. Jedná se o věcné, sociální a organizační podmínky. RVP PV stanovuje pravidla ke vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí mimořádně nadaných. V RVP PV také najdeme pravidla autoevaluace mateřské školy a hodnocení dětí.¹⁰

1.3 Osobnostně orientovaný model výchovy

Současná mateřská škola vychází z potřeb dítěte a jeho individuality. Pro vývoj dítěte je důležité včasné naplnění individuálních potřeb, aby nedocházelo ke ztrátám, které se nedají napravit. Dobře připravená učitelka a mateřská škola představují první stupeň výchovného působení, v němž se uplatňují principy individualizace v podmínkách sociální skupiny. Svoboda, neformálnost, individualnost, individuální přístup a rámcovost výchovně vzdělávacích cílů je charakteristická pro současnou mateřskou školu.¹¹

Hlavním východiskem pro rozvoj stávajícího systému mateřských škol je osobnostně orientovaný model, který nabízí možnost uplatnit alternativní přístupy.

Tento model je hlavním nástrojem pro vnitřní přeměnu mateřských škol v duchu demokracie a humanismu.¹¹

Měřítkem pro osobně orientovaný model předškolní výchovy není společenský záměr ani určitá vývojová zákonitost, která by postačila k větranému rozvoji dítěte.

Sleduje individualizovaný rozvoj osobnosti dítěte, která je jedinečná a neopakovatelná.¹¹

„Osobnostně orientovaný model je charakterizovaný: svobodou, neformálností a individualizovanou strukturací výchovných a vzdělávacích cílů. Neupřednostňuje intelekt

⁹ SMOLÍKOVÁ, Kateřina a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004 [i. e. 2005]. s. 48. ISBN 80-239-5940-9. s.11

¹⁰ SMOLÍKOVÁ, Kateřina a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004 [i. e. 2005]. 48 s. ISBN 80-239-5940-9.

¹¹ OPRAVILOVÁ, Eva a GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011. 493 s. Kurikulum předškolní výchovy. ISBN 978-80-7367-703-9.

dítěte, ale rozvojem jeho citových a volných vazeb zajišťuje pocit jistoty a bezpečí a vytváří stálou příležitost k sociálně založenému učení.“¹²

Charakteristickým znakem tohoto modelu je partnerský vztah k dítěti a spoluúčast rodičů na vzdělávacím programu. V tomto modelu mají své místo i represivní zásahy, které jsou citlivě a individualizovaně dávkovány.

Hlavním nástrojem pro dosažení pedagogického záměru je hra, která je zvnějšku řízená a slouží k motivaci dítěte. Tento model využívá situační a prožitkové učení. Klade důraz na tvořivost, samostatnost, pozornost a bere ohled na jedinečnost každého jedince.¹³

Hlavní znaky osobnostně orientovaného modelu:

- Vztah mateřské školy k rodině.
- Vztah k dítěti.
- Vztah mateřské školy k počátečnímu vzdělávání.
- Samostatnost, spontánnost, tvořivost.
- Princip individualizace.
- Alternativnost
- Hra a učení¹⁴

Mateřská škola by měla spolupracovat s rodinou jako s rovnocenným partnerem. Výchova by měla být otevřená. Měla by se blížit rodinné výchově.¹⁴

2 Osobnost dítěte v předškolním věku

Druhá kapitola se v první části bude zabývat tělesným, emočním a sociálním vývojem dítěte v předškolním období a ve druhé části se bude orientovat na potřeby dítěte v předškolním věku.

¹² KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana, ed. a PUPALA, Branislav, ed. *Předškolní a primární pedagogika = Predškolská a elementárna pedagogika*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. 455 s. ISBN 978-80-7367-828-9. S. 132

¹³ OPRAVILOVÁ, Eva a GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011. 493 s. Kurikulum předškolní výchovy. ISBN 978-80-7367-703-9.

¹⁴ OPRAVILOVÁ, Eva a GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011. 493 s. Kurikulum předškolní výchovy. ISBN 978-80-7367-703-9.

2.1 Dítě předškolního věku a jeho tělesný vývoj

Předškolní věk můžeme vnímat v užším slova smyslu tak, že je to období začínající třetím rokem života dítěte a končící přibližně v šesti letech. V širším slova smyslu je toto období bráno od narození po vstup do školy.

Obecně je přijímáno, že předškolního období končí vstupem dítěte na základní školu: *„Období předškolní je nejpozoruhodnější etapou vývoje lidského jedince, spojuje vše, co bylo u dítěte vrozeno s tím, co se výchovou a učením stane zlatým mostem k budoucí dospělé osobnosti. Je to doba, na kterou si již v dospělosti vzpomínáme, ke které se vracíme, která zanechává v naší paměti již mnohé stopy.“*¹⁴

Mnoho odborníků se shoduje na tom, že toto období je pro dítě klíčové zejména v tom, že dochází k mnoha významným změnám. Osobnost dítěte se začíná měnit. Dítě se stává samostatnějším. V tomto období již vnímá samo sebe. Začíná se projevovat jeho jedinečnost a individualita. V aktivitách a hře se začíná projevovat jeho fantazie a kreativita. Dítě v předškolním období si velmi rádo hraje a něco vytváří.¹⁵

Vývoj probíhá u každého jedince jinak a v odlišném časovém úseku. Důležité je, aby vývoj probíhal správně: *„vývoj podléhá hierarchickému pořadí. Pro narušený vývoj je charakteristické mimo jiné přeskočení nezbytných vývojových kroků, případně změna přirozeného průběhu vývoje a narušené propojení jednotlivých oblastí.“*¹⁶

Charakteristickým znakem předškolního věku je období rychlého růstu a vývoje. V tomto období jsou obvykle chlapci vyšší než dívky. Dětem v předškolním věku rostou nohy rychleji než ruce.

Děti nastupují do mateřské školy většinou ve 3 letech. V tomto věku již mají všechny mléčné zuby. Dítě v předškolním věku by mělo zvládat základní aktivity, např.: najít se samo, umí kopat do míče, zvládne vyjít schody, umí si hrát s míčem, tedy házet obloukem a chytat. Zdokonaluje se také jeho úchop pastelky, kterou již nesvírá celou rukou, nýbrž mezi ukazováčkem, prostředníčkem a palcem.¹⁷

Podstatným poznatkem je, že motorický vývoj je podmíněný emocionálnímu a kognitivnímu. *„Čím je jedinec mladší, tím pevnější je vazba mezi motorikou a vznikající psychikou. K rozpojování těchto složek dochází postupně. Integrace smyslových orgánů*

¹⁴ LISÁ, Lidka. *Vývoj dítěte a jeho úskalí*. 1. vyd. Praha, 1986. s. 174.

¹⁶ LOOSE, Antje C., PIEKERT, Nicole a DIENER, Gudrun. *Grafomotorika pro děti předškolního věku: cvičení pro děti ve věku od 4 do 8 let*. 4. vyd. Praha: Portál, 2011. 166 s. ISBN 978-80-7367-8 83-8. s. 41.

¹⁷ ALLEN, K. Eileen a MAROTZ, Lynn R. *Přehled vývoje dítěte: od prenatálního období do 8 let*. 3. vyd.. Praha: Portál, 2008. 187 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-421-2.

a motorické činnosti zajišťuje rostoucí kvalitu percepce i vývoj motorické koordinace. Postupně dochází k zákonitému vývoji motoriky, zrakového vnímání a jejich souhry.“¹⁸

V předškolním období je období růstu souměrné a první výraznější změna proporcionality lidského těla probíhá až mezi 5. a 6. rokem života. Toto období je známo jako období vytáhlosti. Během něj ještě mozek jedince dozrává a na konci období dosahuje 80 % své celkové hmotnosti. Zdokonaluje se také úchop a ukončuje proces osifikace, který je klíčový pro adekvátní výuku psaní.¹⁹

Celková motorika dítěte prochází neustálým zdokonalováním. Postupem času začne dítě zvládat komplikovanější pohyby, u kterých musí více přemýšlet a lépe koordinovat různé svalové skupiny, což vyžaduje jeho soustředěnost. Zdokonalována je také jemná motorika. To je klíčové zejména ve školním období, kdy se dítě učí psát. V předškolním období dochází k vyhraněnosti laterality, lepšímu zrakovému vnímání prostoru a také rozvoji paměti.²⁰

Vývojem prochází také kognitivní vlastnosti dítěte. Dítě již nevnímá pouze sebe samo, ale začíná se také zajímat o svět kolem sebe. Orientuje se v prostoru a má již přesnější pojem o čase, ale pouze se vztahující k určité činnosti. Zdokonaluje se také paměť a způsob myšlení. V předškolním období je klíčové včasné odkrýt vývojové vady a zvláštnosti. Vnímání dítěte je omezeno pouze na to, co jej aktuálně zajímá a dokáže přitáhnout jeho pozornost. Klíčový je jeho osobní prožitek a dochází k tzv. „druhému ptacímu období“, kdy se dítě snaží zjistit příčiny věcí a usiluje o získání dalších informací o jevech.²¹

Pro předškolní období je typická mechanická paměť, což znamená, že dítě si je schopno zapamatovat zejména záležitosti z konkrétní činnosti nebo zážitků, které mu jsou citově blízké. Zapamatování a reprodukce pro něj náročná není. Dítě ovšem není schopno si záležitosti pamatovat dlouze. Koncem předškolního věku dochází k nástupu slovně- logické paměti.²²

Dítě v předškolním věku nedokáže dlouhodobě udržet pozornost na jednu věc. Jeho pozornost je chvilková a přelétavá, proto je klíčové vytvářet dostatek zajímavých vjemů

¹⁸ KOUBA, Václav. *Motorika dítěte*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1995. 100 s. ISBN 80-7040-137-0.s.49

¹⁹ MACHOVÁ, Jitka, ed. *Biologie člověka pro učitele*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 269 s. ISBN 80-7184-867-0.

²⁰ BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a ŠMARDOVÁ, Vlasta. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 2. vydání. Brno: Edika, 2015. iii, 100 stran. Moderní metodika pro rodiče a učitele. Předškoláci. ISBN 978-80-266-0793-9.

²¹ ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. 247 s. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze; 4. ISBN 80-246-0877-4.

²² MACHOVÁ, Jitka, ed. *Biologie člověka pro učitele*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 269 s. ISBN 80-7184-867-0.

a úkolů. Pozornost a jeho délka je v tomto věku závislá na temperamentu dítěte a konkrétní aktivitě.²³

Na začátku předškolního období dokáže dítě odpovídat na dotazy a vyprávět o tom, co lidé dělají. Pozorně vydrží poslouchat příběh deset minut. Postupem času se jeho pozornost pochopitelně prodlužuje.²⁴

Počátek předškolního období znamená také to, že dítě ještě neumí věci řešit koordinovaně: „*Typickým znakem myšlení předškolních dětí je jeho útržkovitost, nekoordinovanost a nepropojenost, chybí mu komplexní přístup.*“²⁵

Jeho představy jsou ještě poměrně chudé a začínají se obohacovat až s časem a získáváním nových zkušeností. Není výjimkou, že dítě kombinuje své představy s realitou. Nejde o cílenou lež, nýbrž o to, že dítě svým představám plně důvěřuje. Tento jev nazýváme tzv. dětskou konfabulací.²⁶

2.2 Dítě předškolního věku a jeho emoční a sociální vývoj

Emoční stav dítěte v předškolním období můžeme charakterizovat jako stabilní, vyrovnaný a bez větších výkyvů s ohledem na předchozí období. Dítě v tomto věku prožívá každou novou událost velmi intenzivně a stejně tak, jak je tomu u paměti, i jeho emoční stav úzce souvisí s aktuálním děním kolem něj. Charakter dítěte prochází mnoha změnami, což je zapříčiněné dozráváním centrálního nervového systému.²⁷

V předškolním období je citové prožívání dítěte velmi proměnlivé a krátkodobé. Jeho nálady a citové nastavení se často mění. Nutno podotknout, že dítě již dokáže své citové rozpoložení a chování lépe ovládat, dokáže být kritické vůči sobě a dochází k lepšímu vnímání sebe samého. Uvědomuje si již své vlastní já, vlastní identitu, což napomáhá budovat jeho sebevědomí.²⁸

Nejdůležitější novinku pro jedince v předškolním vzdělávání představují zejména sociální vztahy, což je způsobeno především novou sociální skupinou v životě dítěte.

²³ KURIC, Jozef. *Ontogenetická psychologie*. Brno: CERM, 2001. 179 s. ISBN 80-214-1844-3.

²⁴ ALLEN, K. Eileen a MAROTZ, Lynn R. *Přehled vývoje dítěte: od prenatálního období do 8 let*. 3. vyd. Praha: Portál, 2008. 187 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-421-2.

²⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0. s. 170

²⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.

²⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.

²⁸ ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. 247 s. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze; 4. ISBN 80-246-0877-4.

Doposud bylo dítě v kontaktu hlavně s rodiči a nejbližší rodinou. Společně s nástupem do mateřské školy se v životě jedince objevuje nová sociální skupina, vrstevníci. Primární funkci pochopitelně i nadále plní rodina, ale v rámci vrstevnické skupiny se dítě učí novým rolím. Proces socializace dítěte tak plynule pokračuje a dítě si osvojuje nové hodnoty a normy společně s dalšími vzory chování.²⁹

Na začátku docházky do mateřské školy je dítě založeno spíše egocentricky. S postupem času začíná být prosociální a rádo navazuje přátelské vztahy, které jsou důležité pro jeho další vývoj. V tomto období se dítě učí také větší samostatnosti, což znamená, že ke každé aktivitě nepotřebuje již pomoc dospělého člověka.³⁰

Hlavní činností v období předškolním je zajisté hra, která jednak odráží život jedince, ale také ukazuje, v jaké vývojové fázi se dítě nachází. Jinými slovy dokážeme na základě dětské hry vypořádat, jakým směrem se vývoj jedince ubírá.³¹

2.3 Přípravenost dítěte na vstup do mateřské školy

Odborníci se ve svých názorech na vstup dítěte do mateřské školy liší. Obecně je přijímáno, že dítě před vstupem do mateřské školy by již mělo mít osvojené základní hygienické a také stravovací návyky (pití z hrnku, zacházení s příborem bez pomoci), umí se částečně samo obléci a říci někomu, když si s něčím neví rady. Dále by dítě mělo ovládat základní hygienické a sociální návyky jako pozdrav a poděkování.³²

Další podmínkou, kterou dítě musí splnit pro přijetí do mateřské školy, je povinné očkování dle zákona č.258/200 Sb. o ochraně veřejného zdraví.³³

Setkáváme se ovšem také s naprosto odlišnými názory, jejichž představiteli jsou Renate Niesel a Wilfried Griebel. Tito dva spisovatelé byli zastánci názoru, že není tak důležité, jaké činnosti dítě ovládá, ale to, jestli ono samo chce do mateřské školy jít. Znamená to, že samo dítě musí toužit po kontaktu se svými vrstevníky a vyhledávat ho. Své názory

²⁹ HOSKOVCOVÁ, Simona. *Psychická odolnost předškolního dítěte*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006. 160 s. Psyché. ISBN 80-247-1424-8.

³⁰ HOSKOVCOVÁ, Simona. *Psychická odolnost předškolního dítěte*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006. 160 s. Psyché. ISBN 80-247-1424-8.

³¹ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka et al. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezměn. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. 175 s. ISBN 80-244-0629-2

³² *Mateřské školky – MŠ* [online]. [cit. 2015-05-19]. Dostupné z WWW: <http://skolkamaterska.cz/?page_id=4985>.

³³ *Mateřské školky – MŠ* [online]. [cit. 2015-05-19]. Dostupné z WWW: <http://skolkamaterska.cz/?page_id=4985>.

podložili tím, že samotní pedagogové uvádějí důležitost osvojení základních hygienických norem a schopnost vyslovit svá vlastní přání.³⁴

Někteří odborníci také poukazují na fakt, že kdyby děti byly do mateřských škol přihlašovány až po dovršení čtvrtého roku života, byl by pro ně adaptační proces snadnější, protože jsou daleko zralejší a zvládnou se snadněji odpoutat od matky. Výsledky průzkumu ovšem tento názor nepotvrdily.³⁵

2.4 Potřeby dítěte předškolního věku

Předškolní věk je obdobím plným změn jak pro dítě, tak i pro rodiče, proto je klíčové, aby dítě cítilo kolem sebe pohodu a pochopení. V případě, kdy podmínky pro rozvoj nejsou harmonické, může dojít k vytvoření určité odchylky. „*Potřeba je nárokem jednotlivce vůči prostředí. Potřebou je člověk motivován. Potřeby nám pomáhají udržet základní životní funkce stejně jako žít plnohodnotný život. Neuspokojování potřeb nebo některé z nich, vede k omezení nebo narušení výměny hodnot mezi jednotlivcem a prostředím, což má za následek negativní citový prožitek, kterému se říká frustrace.*“³⁶

Abychom předešli frustraci u dítěte, je potřeba dostatečně naplňovat jeho potřeby. Abychom mohli potřeby u dětí naplňovat, je nutné je znát, proto se seznámíme s modelem potřeb od Dunovského. Podle něj se potřeby dítěte mění v souvislosti s jeho vývojem. Do popředí se dostávají potřeby, které souvisí s úlohou dítěte v sociálním prostředí.³⁷

Dunovský dělí potřeby dětí na:

- Biologické – zahrnují potřeby pro správné fungování metabolismu dítěte, např. potřeba potravy, pití, tepla, podnětné prostředí.
- Psychické – potřeba smysluplného světa, stimulace, otevřená budoucnost, vědomí vlastní identity, jistoty.
- Sociální potřeby – potřeba lásky, bezpečí a přijetí dítěte.
- Vývojové potřeby.³⁸

³⁴ NIESEL, Renate a GRIEBEL, Wilfried. *Poprvé v mateřské škole*. 1. vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 100 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-989-5.

³⁵ ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola: teorie a praxe I*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. 168 s. Učebnice. ISBN 80-244-0945-3

³⁶ HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Zdravá mateřská škola*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 141 s. Výchova dětí od 3 do 8 let. ISBN 80-7178-048-0.s.32

³⁷ ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola: teorie a praxe I*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. 168 s. Učebnice. ISBN 80-244-0945-3

³⁸ ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola: teorie a praxe I*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. 168 s. Učebnice. ISBN 80-244-0945-3

Řadu záležitostí a potřeb zajišťuje dítěti rodina a okruh jeho nejbližších, mateřská škola napomáhá jeho plynulému vývoji. Podporuje jeho emoční a duševní vývoj a také dbá na zdravý rozvoj sebevědomí a vlastní identity. Jako nástroj pro plynulý vývoj je nejčastěji využívána hra: „*Hlavní činností předškolního dítěte je hra. Hra je výraznou sebe rozvíjející činností pro svoji spontánnost a intenzitu. Potřeba hry vychází u předškolního dítěte z vnitřního puzení proniknout do okolního světa, poznat ho, mít ho pod kontrolou, obstát v něm. Hra rozvíjí všechny schopnosti předškolního dítěte, dítě se bezpečně a efektivně učí a získává nové zkušenosti. Pro dítě je hra vážnou činností, i když plnou radosti. Vážnou proto, že naplňuje významný cíl, uspokojuje v předškolním věku potřebu vývoje člověka v dospělého jedince, pro dítě je hra potvrzením a naplněním jeho lidské existence. Na hře předškolního dítěte poznáme sílu.*“

Z uvedeného vyplývá, že osobnost dítěte je v tomto věku poměrně citlivá, a proto by měl být v přístupu k němu opatrný i pedagog. Jeho úkolem je především vybudovat, nebo alespoň pomoci s vybudováním vhodného prostředí pro plynulý rozvoj dítěte. Pedagog by měl zvládnout vyzdvihovat silné stránky dítěte a za ty slabé by jej rozhodně neměl kárat nebo dokonce zesměšňovat. Uznání je v tomto období klíčové, protože jeho nedostatek může navodit pocit vlastní méněcennosti, což často vede až k tomu, že dítě se do mateřské školy vrací nerado a odmítá dělat určité aktivity.³⁹

Každé dítě je pochopitelně jiné a pro pedagoga může být obtížné najít přístup, který bude odpovídat všem.

³⁹ HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Zdravá mateřská škola*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 141 s. Výchova dětí od 3 do 8 let. ISBN 80-7178-048-0.

3 Vstup dítěte do mateřské školy a adaptační proces

Třetí kapitola se již bude věnovat samotnému adaptačnímu procesu dětí v rámci mateřských škol a změn, které tento proces přináší do života dítěte a jeho rodiny s ohledem na všechny aktéry adaptace.

3.1 Vstup dítěte do mateřské školy

Vstup dítěte do mateřské školy je významný pro celou rodinu. Rodiče i dítě samotné mohou mít strach z nového prostředí. Jedná se o dlouhodobou situaci, kdy je klíčové ulehčit proces zejména dítěti. V tomto směru mohou rodiče hledat oporu v pedagogovi, který má více odborných zkušeností a rád je navede správným směrem. Rodiče si musí uvědomit, že dítě tráví významnou část dne bez nich v novém prostředí a kolektivu, což pro něj znamená velký zásah do jeho psychiky, s čímž mu musí pomoci především rodiče a pedagog.⁴⁰

Je potřeba si uvědomit, že mateřská škola není pouze zařízením, kam jsou děti umísťovány z toho důvodu, aby rodiče mohli pracovat, nýbrž se jedná o prostředí, kde dítě s pomocí pedagoga plynule přechází od hraní k řízenému vzdělávání a vychovávání. Dítě se poprvé ve své životě dostává do kolektivu svých vrstevníků a učí se základním společenským návykům a normám.⁴¹

Mateřská škola dítě obohacuje zejména v sociální sféře. Kromě skupiny vrstevníků, v jejímž rámci se učí stát si za svým nebo bránit se, nacházet společné kompromisy, se setkává také s novou autoritou, učitelem. Kromě začleňování do kolektivu dochází k osvojování norem a pravidel společenského chování, osamostatňování od neustálé pomoci rodičů.⁴²

Změna nastává také pro rodiče, a to především pro matku. Dochází k prvnímu odpoutání dítěte od rodiny, což pro ni může být velmi komplikované. Má o dítě neustálý strach a může dojít i k pocitu méněcennosti, protože se tak vzdala dobrovolně určitého závazku. Může dojít k také situaci, že si rodiče neví rady s tím, jak dítě na vstup do mateřské školy adekvátně připravit.⁴³

⁴⁰ NIESEL, Renate a GRIEBEL, Wilfried. *Poprvé v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 100 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-989-5.

⁴¹ KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana, ed. a PUPALA, Branislav, ed. *Předškolní a primární pedagogika = Predškolská a elementárna pedagogika*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. 455 s. ISBN 978-80-7367-828-9.

⁴² ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě v předškolním období*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2004. 71 s. Žijeme s dětmi; sv. 13. ISBN 80-204-1187-9.

⁴³ BACUS-LINDROTH, Anne. *Vaše dítě ve věku od 1 do 3 let*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. 172 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-564-6.

Období vstupu do mateřské školy a celý adaptační proces představuje pro dítě také proces, kdy dochází ke změně a formování jeho identity. Dítě se učí vykonávat nové sociální role, což vyplývá z toho, že přichází do styku s vrstevníky a novou autoritou. Přejít na nový režim může být obtížný jak pro rodiče, tak i pro děti. Pro všechny tyto aktéry adaptačního procesu to může představovat stres.⁴⁴

3.2 Adaptační proces

Pojem adaptace se používá v několika odvětvích a v každém si pod tímto pojmem můžeme představit něco jiného. V lékařské terminologii by se jednalo např. o návyk na určité léky, z biologického hlediska např. o návyk určité rostliny na nové prostředí. Z pohledu sociálního se jedná o přivyknutí na nové podmínky.⁴⁵

Psychologický slovník definuje adaptaci takto: „proces přizpůsobení se něčemu. Ve vývojově psychologickém smyslu se jedná o přizpůsobení se jako výsledku dynamické rovnováhy mezi pasivnějšími pochody akomodace (změna kognitivních schémat jedince, která vede k jejich lepší shodě s realitou) a aktivnějšími pochody asimilace (proces, při němž je nová informace o reálném světě interpretována tak, aby odpovídala schématům, která si jedinec vytvořil) toho, co člověka obklopuje.“⁴⁶

RVP PV

RVP PV se v kapitole podmínky předškolního vzdělávání zmiňuje o adaptaci dětí: „Nově přichozí dítě má možnost se postupně adaptovat na nové prostředí a situaci.“ a dále: „Při vstupu dítěte do mateřské školy je uplatňován individuálně přizpůsobený adaptační režim.“⁴⁸

Z uvedených definic vyplývá, že dítě by mělo mít dostatek času seznámit se s novým prostředím a dětmi. Nemělo by být nucené do aktivit, které nechce vykonávat.

Adaptační proces můžeme rozdělit na čtyři období:

1. Orientační období

⁴⁴ NIESEL, Renate a GRIEBEL, Wilfried. *Poprvé v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 100 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-989-5.

⁴⁵ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 1., aktualiz. Praha: Portál, 1995. 292 s. ISBN 80-7178-029-4.

⁴⁶ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 1., aktualiz. Praha: Portál, 1995. 292 s. ISBN 80-7178-029-4.s.16

⁴⁸ SMOLÍKOVÁ, Kateřina a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004 [i. e. 2005]. 48 s. ISBN 80-239-5940-9.s.33,34

Dítě vstupuje do nového prostředí, které je pro něj velmi zajímavé. Z počátku se drží v ústraní od kolektivu a spíše si zvyká na nové hračky a prostředí, které chce prozkoumat. Doma může dojít k tomu, že dítě polehává a nechce si už hrát se sourozenci a kamarády, protože potřebuje odpočinek.

Jedná se o první týden v rámci adaptace, kdy dítě především poznává nové prostředí a pravidla. Stává se z něj spíše pozorovatel, který zůstává v pozadí a nezačleňuje se do kolektivu.⁴⁹

2. Prohazovací krize

Pobyt v mateřské škole může pro dítě představovat určitou krizi. Doma může být často hádavé a může dojít k určitému odporu splňovat požadavky rodičů. Pramení to zejména z toho, že dítě přichází do konfrontace se svými vrstevníky a negativní vjemy si poté přenáší i domů. Jedná se o přechodné krizové období.

Jedná se o druhý týden adaptace, kdy dochází k prvnímu kontaktu s vrstevníky. Dítě už zná základní pravidla, snaží se na sebe upoutat pozornost ostatních dětí tím, že je napodobuje a dělá kolem sebe rozruch. Cesta za svým místem ve skupině vrstevníku je často vyčerpávající a náročná.⁴⁹

3. Psychosomatické vyčerpání

V mateřské škole již dochází k určitému uklidnění, protože si dítě našlo své místo a roli ve skupině. Doma to představuje větší pasivitu a útlum, protože dítě je z „boje“ o své místo ve vrstevnické skupině vyčerpáno.

Jedná se o období po dvou týdnech, kdy se nové děti již nechtějí kamarádit se všemi, nýbrž s těmi, které mají rády nebo jsou uznávány kolektivem. V tomto případě není výjimkou, že jim nosí drobné dárky.⁴⁹

4. Uklidnění, varování

V poslední fázi je již dítě smířeno se svou rolí ve skupině a také si na ni zvyklo. Na rodiče může působit stále pasivně, protože aktivity v mateřské škole ho stále poměrně dost vyčerpávají. Jedná se o období po čtyřech týdnech, kdy dítě již má v mateřské škole své kamarády a nebojí se ani paní učitelky.⁴⁹

Pokud bychom měli shrnout změny, na které si musí dítě v rámci adaptace zvyknout, jednalo by se o:

- Nepřítomnost rodičů a jejich náhradu učitelkou, protože podstatnou část dne tráví s tímto novým vzorem a autoritou.
- Ostatní děti, kdy v nově vzniklé skupině dochází ke vzniku nových vztahů, což přináší i mnoho konfliktů.
- Pravidla třídy v mateřské škole, kdy si dítě musí zvyknout na nový režim stolování, odpočinku a času určeného ke hře, což zahrnuje harmonogram určitých činností.⁴⁹

3.3 Změny v životě dítěte v rámci adaptačního procesu a příprava na něj

V životě dítěte se spolu s nástupem do mateřské školy změní mnoho věcí. Musí si zvyknout na jiný režim, jiné jídlo a jiné prostředí. Nejdůležitější ovšem je to, že se dostává do nového okruhu lidí a tím pádem se změní i lidské vztahy. Vzniká nový kolektiv, do kterého řadíme dítě, jeho vrstevníky, rodiče dětí a pedagogy. Aby byl kolektiv adekvátně funkční, je nutná spolupráce všech.

Pro děti je klíčové zejména to, že se seznamují s velkým počtem nových osob, a to bez doprovodu svých rodičů. Musí postupem času navazovat kontakty, které se časem buď prohlubují, nebo naopak končí. Nemůžeme dítě nutit k tomu, aby někoho mělo rádo, a proto ho sice musíme podporovat v tom, aby si své přátele vybíralo na základě svého vnitřního pocitu, ovšem mělo by se také postupem času naučit taktnímu chování vůči ostatním dětem.

Učitelka bude dalším dospělým vzorem v životě dítěte, se kterým bude trávit podstatnou část dne. U jedináčků může problém nastat v tom, že si nezvyknou na kolektiv vrstevníků a o to více přilnou k učitelce. Takové dítě vyžaduje více pozornosti od učitelky a ta by v tomto případě měla fungovat jako integrující prvek mezi jednotlivými dětmi. Když dítě zapadne do skupiny vrstevníku dobře, nebude tolik pozornosti požadovat. V průběhu docházky se vztah k učitelce může u dítěte s postupujícím věkem měnit, což je zapříčiněno

⁴⁹ HAEFELE, Bettina a WOLF-FILSINGER, Maria. *Každý začátek v mateřské škole je těžký: Pomoc pro rodiče a vychovatele*. 1. vyd. Praha: Portál, 1993. 58 s. ISBN 80-85282-57-7.

tím, že dítě dozrává a čím dál tím více potřebuje pozornost a náklonost vrstevníků, už ne učitelky. V praxi to znamená, že dítě s nástupem do mateřské školy mohlo vyjadřovat svůj postoj k učitelce zbožňováním, postupně ji začíná spíše tolerovat.

Změna nastává i pro rodiče. Některé způsoby výchovy se mohou u rodičů a učitelky lišit. Pokud rodiče měli např. benevolentní přístup k režimu dne dítěte, pak bude obtížné, aby si dítě zvyklo na dodržovaný režim v mateřské škole. To může vyvolat smíšené pocity jednak u rodičů, ale i u samotných dětí. Proto zde platí pravidlo, že čím lepší komunikace bude probíhat mezi dítětem, rodiči a učitelem, tím lepší budou i vazby mezi nimi.

Dítě může změnit své chování i v rodině. Nový režim může být náročný fyzicky i psychicky, a proto je dítě doma více sklíčené a unavené. Pro rodiče to může být z počátku šok a mohou to dávat za vinu učitelce nebo kolektivu dětí. V tomto je také doporučována komunikace s učitelkou.⁵⁰

3.4 Aktéři vstupující do adaptačního procesu

Musíme brát zřetel na to, že dítě není jediným prvkem, který figuruje v adaptačním procesu. Jak již bylo několikrát zmíněno, řadíme sem také rodinu, učitelku a další děti navštěvující mateřskou školu.

Rodina

Nemusíme připomínat, jak důležitá je rodina v životě jednotlivce. Představuje primární sociální skupinu, kde dochází k začátku procesu socializace, tedy formování osobnosti jedince. Jak uvádí Šmelová: „*Rodina je významný výchovný činitel. Představuje soubor složitých sociálních vztahů, má svoji morálku, zvyky, zájmy a cíle, to vše ovlivňuje rozvoj dítěte.*“⁵¹

Funkce rodiny dělíme na:

- Biologicko- reprodukční funkce

Tato funkce označuje jednak reprodukci lidského pokolení, ale také regulování pohlavního života dítěte.

- Ekonomicko - zabezpečovací funkce

Nejedná se pouze o materiální zabezpečení členů rodiny, ale řadíme sem také zabezpečení sociální a duševní.

⁵⁰ NIESEL, Renate a GRIEBEL, Wilfried. *Poprvé v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 100 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-989-5.

⁵¹ ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: teorie a praxe I*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 159 s. Učebnice. ISBN 80-244-1373-6. s. 89

- Emocionální funkce

Označuje funkci, kdy rodina dává jedinci pocit lásky a potřeby. Emocionalita je jednou ze základních funkcí rodiny. Pokud tato složka správně nefunguje, může mít nepříznivý dopad na život jedince.

- Výchovná funkce

Rodina respektuje individuální vývoj jedince, ale musí jej také vychovávat a napomáhat tak adekvátnímu postupu v procesu socializace.

Obecně tedy chápeme jako fungující rodinu takovou, kde dochází ke kooperaci jednotlivých členů, vztahy jsou založeny na vzájemné lásce a úctě a kde všichni žijí ve vzájemné harmonii.

Jako základní styly výchovy určujeme:

- Styl demokratický

Demokratický styl výchovy klade důraz na pozitivní vzory a odměňování namísto trestů. Charakterizujeme jej vzájemnou úctou a tolerancí individuálních potřeb jedince. Rodiče nechávají dítěti prostor pro rozvoj jejich fantazie a také pro diskuze a projevení svého názoru. Dítě se stává sebevědomým a samostatným, přičemž dokáže respektovat druhé.

- Styl liberální

U tohoto stylu výchovy není příliš výrazný výchovný prvek, protože přístup k výchově je ze strany rodičů často benevolentní. Dítě tak má až moc svobody, což vede k tomu, že v budoucnu nebude respektovat normy a pravidla.

- Styl autoritativní

V tomto stylu výchovy je opomíjeno to, co chce dítě. Je založen na příkazech a trestech. Dítě se tak v budoucnu stává agresivním a může být přehnaně závislé na pedagogovi.⁵²

Dítě a jeho potřeby jsou vždy ve středu zájmu a všichni aktéři podílející se na adaptaci tedy i rodina jsou hlavními činiteli při uspokojování potřeb.

Mateřská škola

Dalším činitelem vstupujícím do adaptačního procesu dítěte je samotná mateřská škola. Mateřská škola má za úkol adekvátně doplňovat výchovu a vzdělávání dítěte, čímž zajišťuje jeho plynulý a zdravý vývoj. Smolíková vnímá funkce mateřské školy takto: „*Přípravné vzdělávání učitelů mateřských škol musí vycházet i z funkce, kterou mateřská*

⁵² ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: teorie a praxe I.* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 159 s. Učebnice. ISBN 80-244-1373-6. s. 89

*škola plní. Funkce školy podmiňuje role pedagoga, v našem případě učitele mateřské školy. Funkce školy nelze vnímat odděleně, ale v kontextu požadavků společnosti, které tvoří součást vzdělávací politiky a jsou zakomponovány v platné legislativě.*⁵³

Funkce mateřské školy bychom mohli rozdělit na pečovatelskou, vzdělávací, socializační, integrační a personální. Klíčovou osobou je pedagog, který by měl v rámci své funkce zvládat:

- Adekvátní metody pro strategie v práci s dětmi.
- Odhadnutí věkových, ale také individuálních potřeb dětí.
- Projektování.
- Používání evaluačních nástrojů.

Pro správné fungování vzájemných vztahů je klíčové, aby docházelo ke spolupráci mezi rodiči a pedagogy. V takovém případě adaptační proces dítěte probíhá klidněji a přechod do nového prostředí je snadnější.⁵⁴

Dítě, které zvládlo adaptaci na mateřskou školu dokáže navazovat kontakty s ostatními dětmi, zapojuje se do her a dokáže si poradit, když má nějakou potíž. Dítě, které se těší každý den do mateřské školy je snem pedagogů i rodičů.

⁵³ SMOLÍKOVÁ, Kateřina a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004 [i. e. 2005]. 48 s. ISBN 80-239-5940-9. s. 19

⁵⁴ ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola: teorie a praxe I*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, s. 124 ISBN 80-244-0945-3

PRAKTICKÁ ČÁST

V rámci praktické části práce bude provedeno výzkumné šetření, při kterém vycházíme z principů kvalitativně orientovaného výzkumu. Praktická část postupně představí cíle výzkumného šetření, otázky vytvořené k výzkumnému šetření, charakteristiku vzorku vybraného pro výzkumné šetření, metodu zvolenou pro sběr dat a následné vyhodnocení výzkumného šetření.

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

4.1 Cíle výzkumného šetření a výzkumné otázky

Vstup dítěte do mateřské školy znamená obrovskou změnu pro celou rodinu a především pro dítě. Je klíčové, aby rodiče výběru vhodné mateřské školy věnovali dostatek volného času a úsilí a tím proces adaptace co nejvíce usnadnili. Každý rodič bude při výběru vhodné mateřské školy brát ohled na jiné parametry. Pro někoho bude důležitá vzdálenost od místa bydliště, lokalita mateřské školy nebo její zaměření.

Způsobů je hned několik a touto problematikou se bude zabývat praktická část této práce.

Hlavním cílem praktické části této práce je: Zjistit možné přístupy rodičů vztahující se ke vstupu jejich dítěte do mateřské školy.

Dílčí cíle práce:

1. Zmapovat informovanost rodičů dětí, které čeká vstup do mateřských škol s ním i adaptační proces.
2. Zjistit, zdali rodiče využívají adaptační programy před samotným vstupem dětí do mateřské školy pro snadnější průběh adaptačního procesu.
3. Zjistit, jak samotní rodiče přispívají k hladkému průběhu adaptace dítěte do mateřské školy a jakým způsobem.

Na základě určení hlavního cíle a vedlejších cílů praktické části byly vytvořeny tyto výzkumné otázky:

1. Mají rodiče přístup k dostatečným informacím ohledně adaptačního procesu dětí?
2. Mají rodiče přístup k dostatečným informacím ohledně nabídky adaptačních programů jednotlivých mateřských škol?
3. Využívají rodiče nabídky adaptačního programu mateřských škol?

4. Jaké prostředky používají rodiče pro hladký vstup dítěte do mateřské školy?

4.2 Charakteristika výzkumného vzorku a techniky použité při výzkumu

Výzkumným vzorkem pro toto šetření byli rodiče dětí, které nastoupily do mateřské školy. Jedná se o 20 záměrně vybraných rodičů z mateřské školy ve Šternberku a Dolanech, kteří budou odpovídat na otevřené otázky v rámci šetření. Rodiče dětí odpovídali na otázky rovnou, což znamená, že neměli na přípravu více času, odpovědi tedy byly spontánní. Průzkum byl proveden s rodiči, kteří mají děti ve věku 3 až 4 let.

Rodiče nelpěli na tom, aby byla zachována jejich anonymita, ale anonymitu jsme se i přesto rozhodli zachovat. Dále můžeme o rodičích jako o výzkumném vzorku říci, že byli velice sdílní a ochotně nám pomohli výzkumné šetření realizovat.

V rámci výzkumu došlo k prostudování doložené literatury, analýze dat, které jsme získali prostřednictvím výzkumného šetření a sumarizaci dat.

4.3 Metoda sběru dat

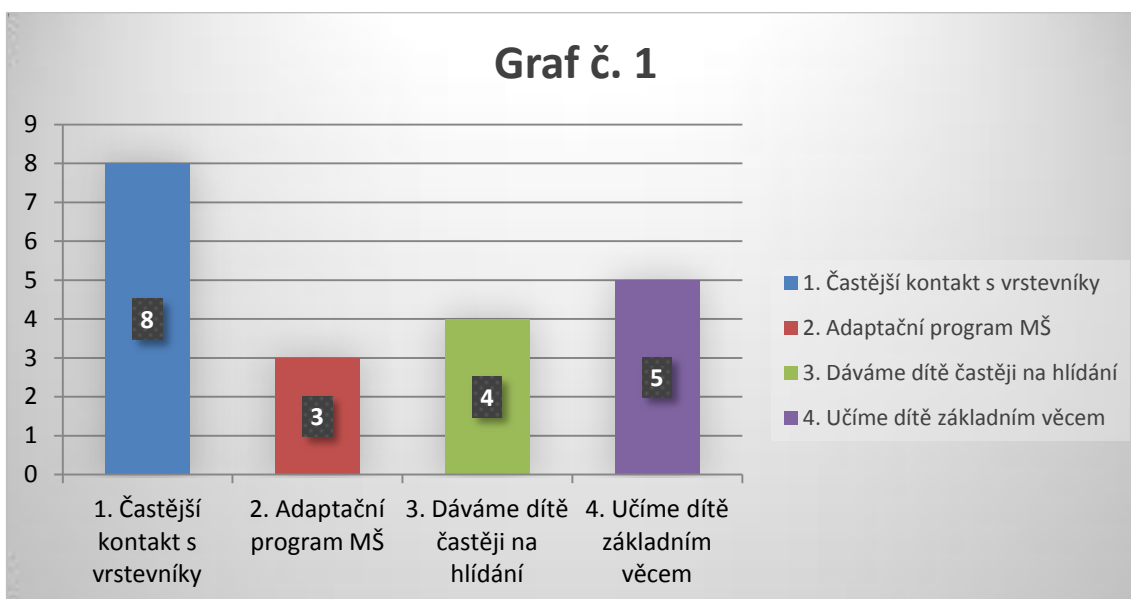
Pro toto výzkumné šetření byla zvolena metoda rozhovoru, což je metoda, která je velmi podobná dotazníku. Základní rozdíl tkví v tom, že dotazník může vyplnit velké množství osob najednou, kdežto rozhovor se vede s jednou osobou nebo malou skupinkou.

Rozhovor dále dělíme na volný, polostrukturovaný a strukturovaný. Pro naši praktickou část bakalářské práce jsme zvolili polostrukturovaný, nestandardizovaný rozhovor. Který je sice více časově náročný, ale pro naše výzkumné šetření poslouží lépe.

4.4 Výsledky výzkumného šetření

Pro přehlednost jsou výsledky výzkumného šetření převedeny na četnosti a znázorněny v grafech.

Položka rozhovoru č. 1

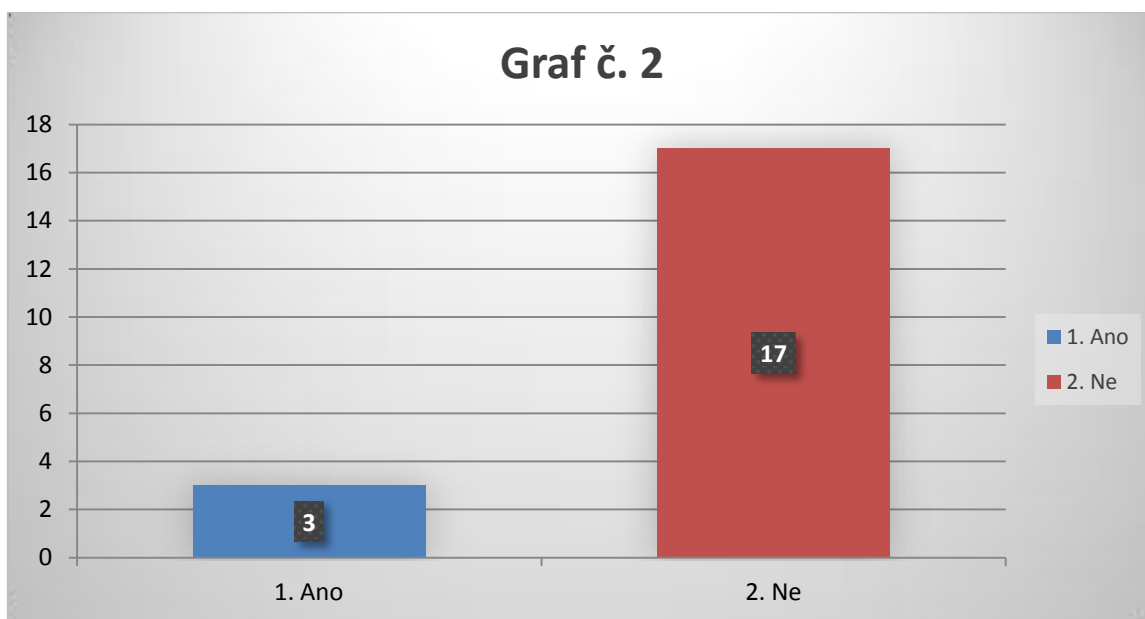


Graf č. 1: Jaká je vaše příprava na vstup vašeho dítěte do MŠ?

Zdroj: Vlastní zpracování

Komentář: Výsledek výzkumného šetření jasně prokázal, že nejvíce respondentů, tedy 8, odpovědělo, že se snaží o častější kontakt dítěte s vrstevníky. Dalších 5 respondentů sdělilo, že dítě učí novým věcem, které by před nástupem do mateřské školy mělo ovládat. Zmíníme např.: zavazování tkaniček, správné držení příborů nebo pozdravy. Celkem 4 respondenti v rámci přípravy na mateřskou školu využívají častěji hlídání dítěte další osobou, kterou může být rodinný příslušník či tzv. chůva. Pouze 3 rodiče využili v rámci přípravy na vstup do mateřské školy adaptační program mateřské školy.

Položka rozhovoru č. 2

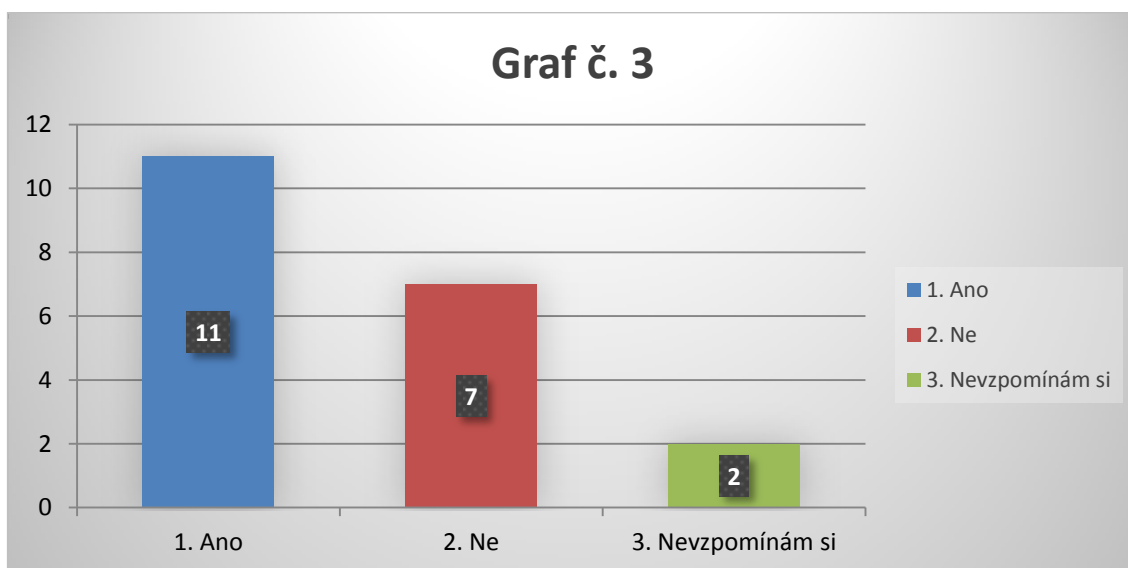


Graf č. 2: Účastnilo se Vaše dítě některého z adaptačních programů nabízených např. budoucí školkou či mateřským centrem?

Zdroj: Vlastní zpracování

Komentář: Na grafu výše můžeme jasně vidět, že podstatná většina respondentů zvolila odpověď ne, tedy že jejich dítě nebylo účastníkem žádného adaptačního programu mateřské školy. Jednalo se konkrétně o 17 dotazovaných. Někteří rodiče v podstatě ani nevěděli, že taková možnost je, což svědčí o nedostatečné informovanosti a propagaci adaptačních programů. Pouze 3 respondenti uvedli, že jejich dítě bylo účastníkem adaptačního programu MŠ.

Položka rozhovoru č. 3

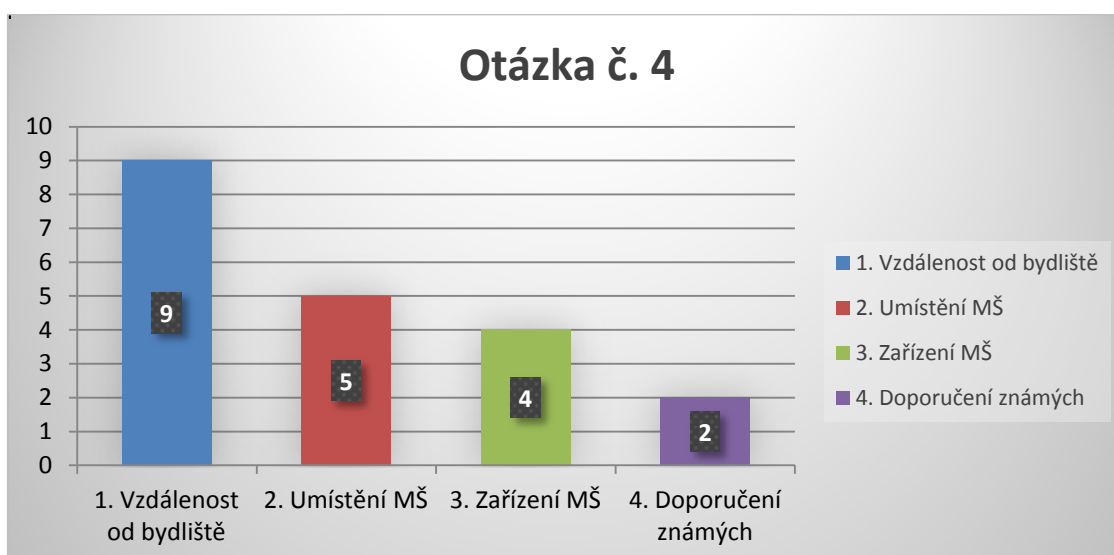


Graf č. 3: Byli jste seznámeni s adaptačním programem školky, kam vstupuje vaše dítě?

Zdroj: Vlastní zpracování

Komentář: Z grafu vyplývá, že z celkového počtu 11 respondentů uvedlo, že s adaptačním programem mateřské školy byli seznámeni. Jak již bylo uvedeno výše, tak nabídky adaptačního programu využili pouze tři rodiče. Dalších 7 nebylo s adaptačním programem MŠ seznámeno. Jako důvod někteří uvedli, že MŠ takovou službu ani neposkytuje. Zbývá 2 uvedli, že si nevzpomínají, jestli jim byl adaptační program představen.

Položka rozhovoru č. 4



Graf č. 4: Podle jakých kritérií jste vybírali mateřskou školu pro Vaše dítě?

Zdroj: Vlastní zpracování

Většina respondentů, tedy 9, vybírala mateřskou školu zejména dle vzdálenosti od místa bydliště, což dokládali tím, že jsou časově zaneprázdněni z důvodu práce a jiných povinností, proto je pro ně klíčové, aby měli mateřskou školu blízko bydliště. Někteří rodiče uvedli, že ani nezvažovali jinou mateřskou školu. Dalších 5 vybíralo MŠ podle jejího umístění. Brali v úvahu především zeleň v okruhu mateřské školy, umístění školy dál od hlavní cesty, dále jestli má MŠ dvorek s hřištěm. 4 respondenti se řídili podle zařízení MŠ, tedy jestli mají dostatek hraček a hracích ploch a také kvalitní podněty pro vzdělávání. Pouze 2 uvedli, že si nechali MŠ doporučit od známých.

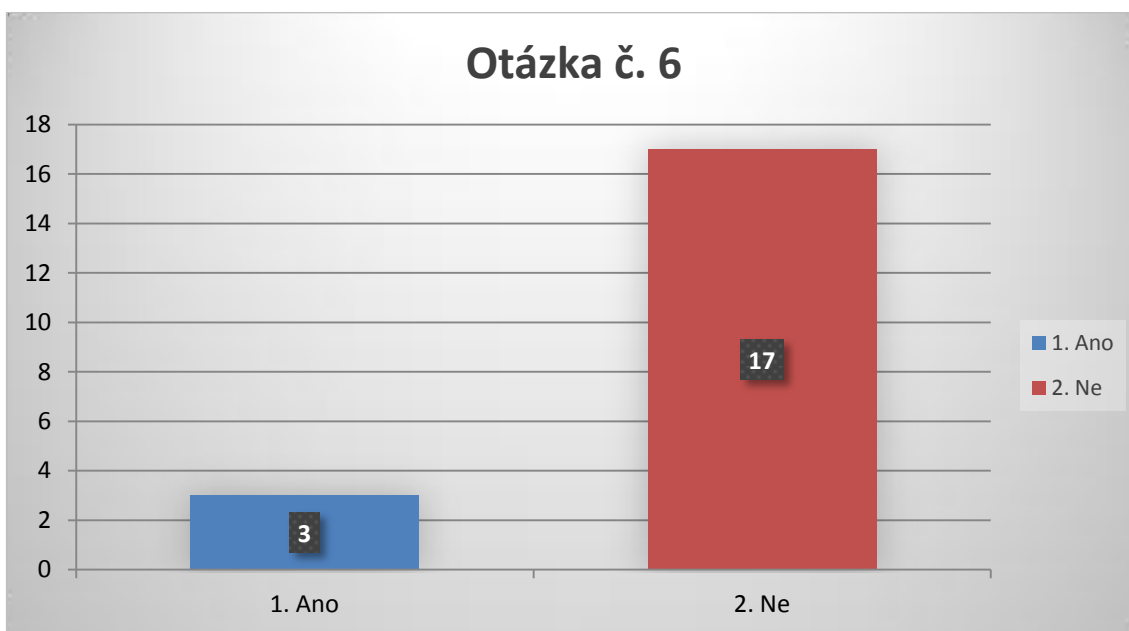
Položka rozhovoru č. 5



Graf č. 5: Byla vzdálenost od místa bydliště klíčová?

Zdroj: Vlastní zpracování

Na výše uvedeném grafu můžeme jasně vidět, že pouze 3 respondenti nepřihlíželi k vzdálenosti od místa bydliště. Ostatní respondenti vzdálenost od místa bydliště upřednostňovali. Pro 8 to byl klíčový ukazatel, dalších 5 vzdálenost v potaz bralo, ale kvalita pro ně byla na prvním místě a zbývajících 4 uvádí, že vzdálenost sice klíčová nebyla, ale na tento ukazatel brali ohled.

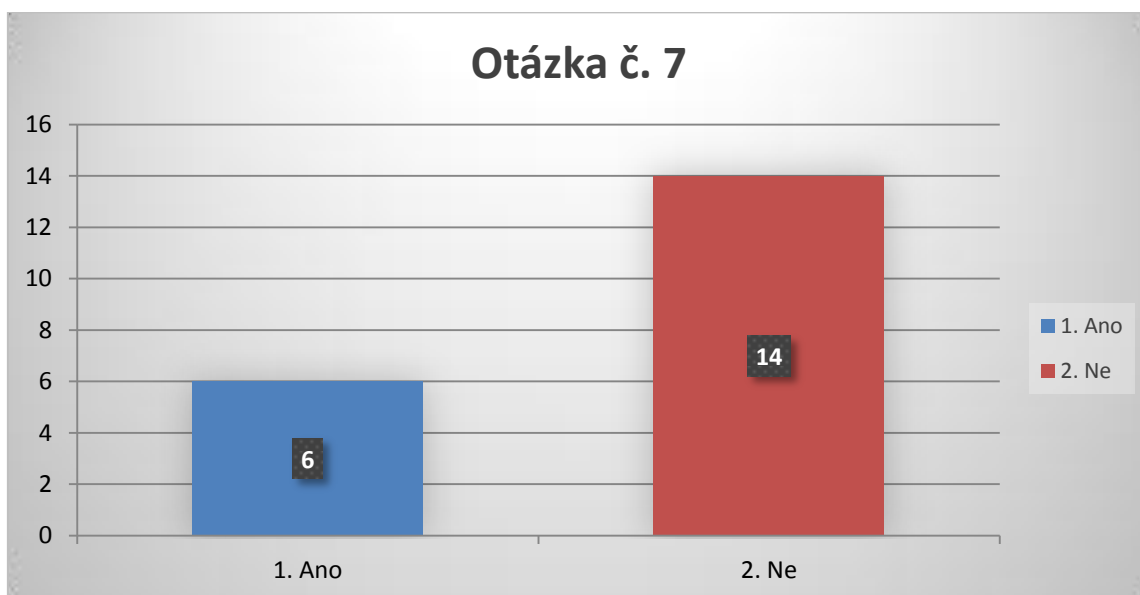


Graf č. 6: Dojízděli byste do kvalitnější mateřské školy, kdybyste nebyli spokojeni s tím, co nabízí MŠ v místě Vašeho bydliště?

Zdroj: Vlastní zpracování

Nadpoloviční většina respondentů uvedla, že by nedojížděla do mateřské školy i přes lepší nabídku služeb, že by to pro ně bylo nemyslitelné zejména z časových důvodů, protože již tak samotní musí dojíždět za prací. Někteří rodiče uvedli, že by dítě vodili do MŠ v blízkosti pracoviště. Zbývající 3 respondenti uvedli, že by si zvolili MŠ dále od bydliště, kdyby nabízela lepší služby. Nutno podotknout, že většina rodičů byla s MŠ, které jejich děti navštěvují, spokojena.

Položka rozhovoru č. 7

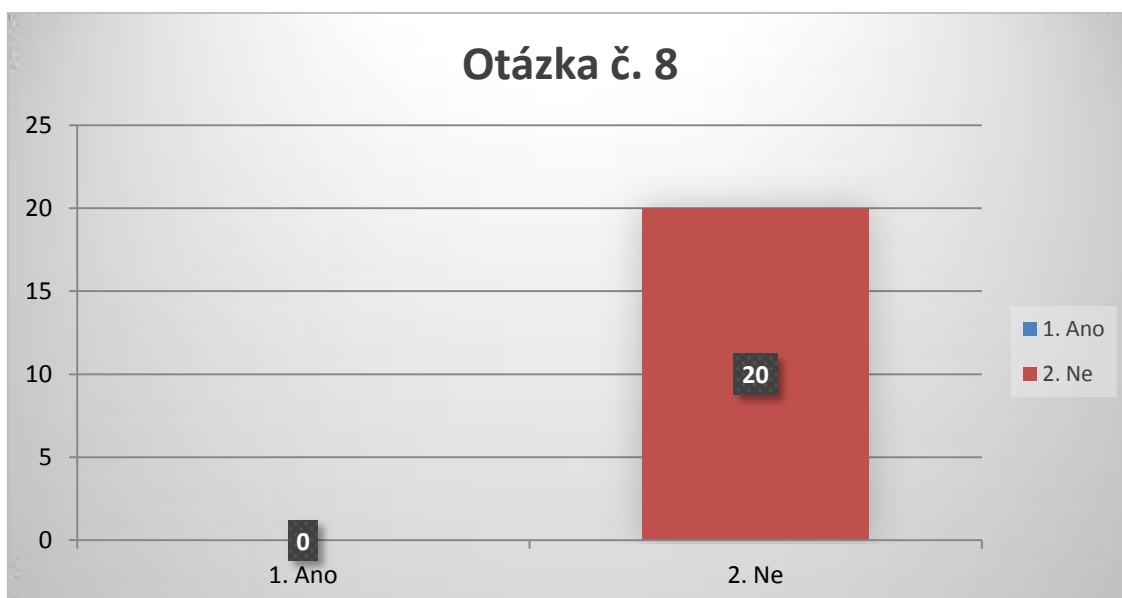


Graf č. 7: Nechali jste si při výběru MŠ od někoho poradit?

Zdroj: Vlastní zpracování

Nadpoloviční většina respondentů si při výběru MŠ pro své dítě nenechala poradit od nikoho. Pouhých 6 respondentů se obrátilo na přátele, rodinu nebo známé v práci. Ze 20 otázaných 14 uvedlo, že se známých ptali na MŠ v lokalitě svého bydliště.

Položka rozhovoru č. 8

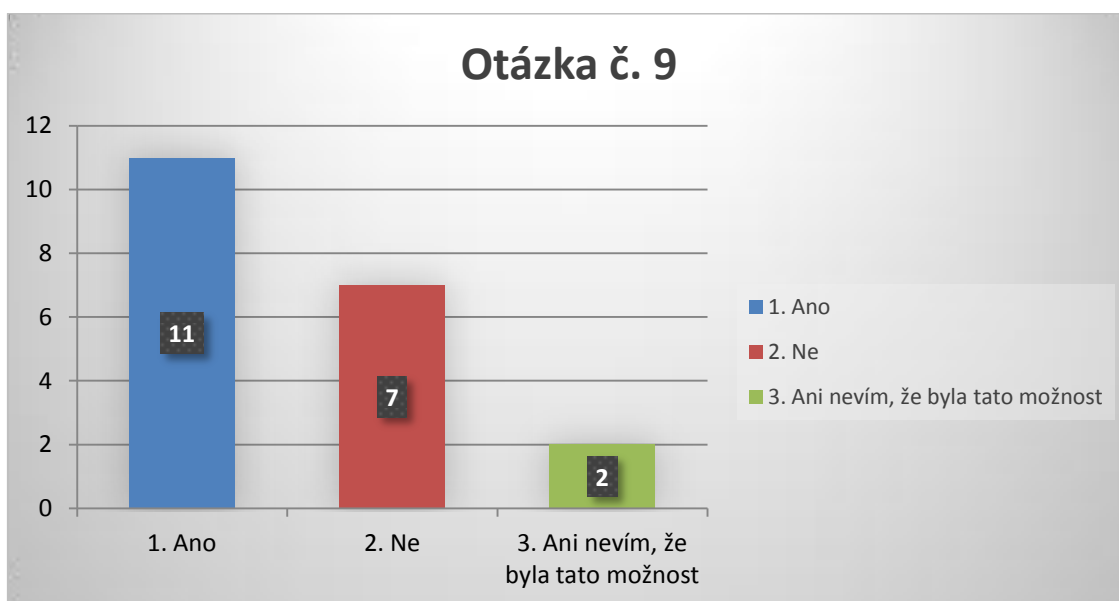


Graf č. 8: Nechali jste si poradit odborníkem? (PPP, psycholog, pedagog, jiné...)

Zdroj: Vlastní zpracování

U této otázky 20 respondentů odpovědělo, že si nenechalo poradit od žádného odborníka. Při bližším zkoumání této otázky se nám podařilo zjistit, že mnoho lidí nepovažuje mateřskou školu za tak důležitou jako základní školu, což pochopitelně ovlivnilo výslednou odpověď na tuto otázku.

Položka rozhovoru č. 9

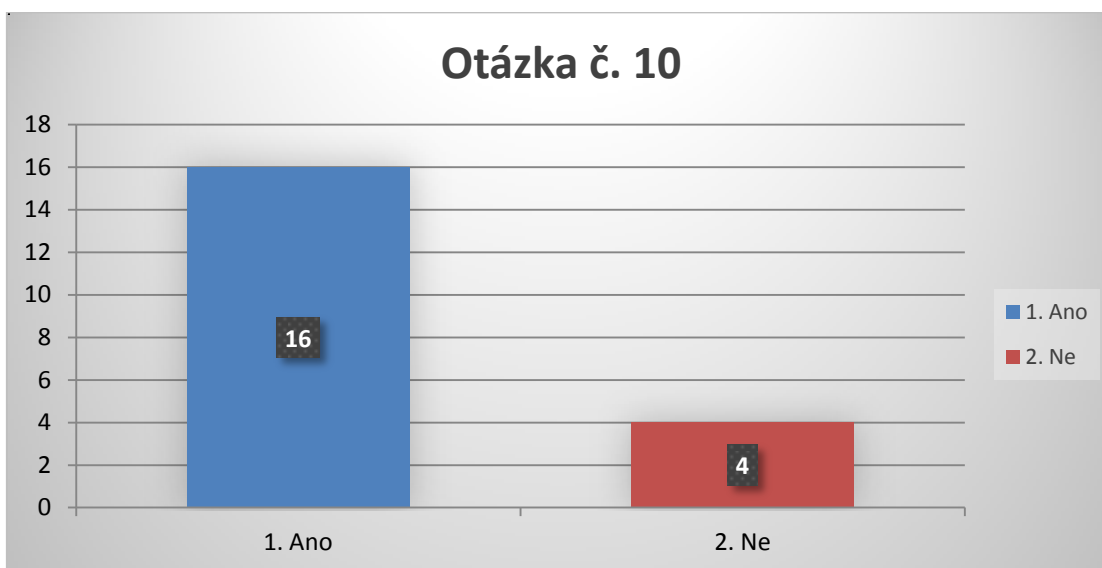


Graf č. 9: Studovali jste vzdělávací program jednotlivých MŠ?

Zdroj: Vlastní zpracování

Pozitivním ukazatelem byl výsledek této otázky, kdy 11 respondentů odpovědělo, že program MŠ, kterou si zvolili, prostudovali. Dalších 7 uvedlo, že program nestudovali a 2 uvedli, že o možnosti nahlédnout do programu MŠ ani nevěděli.

Položka rozhovoru č. 10

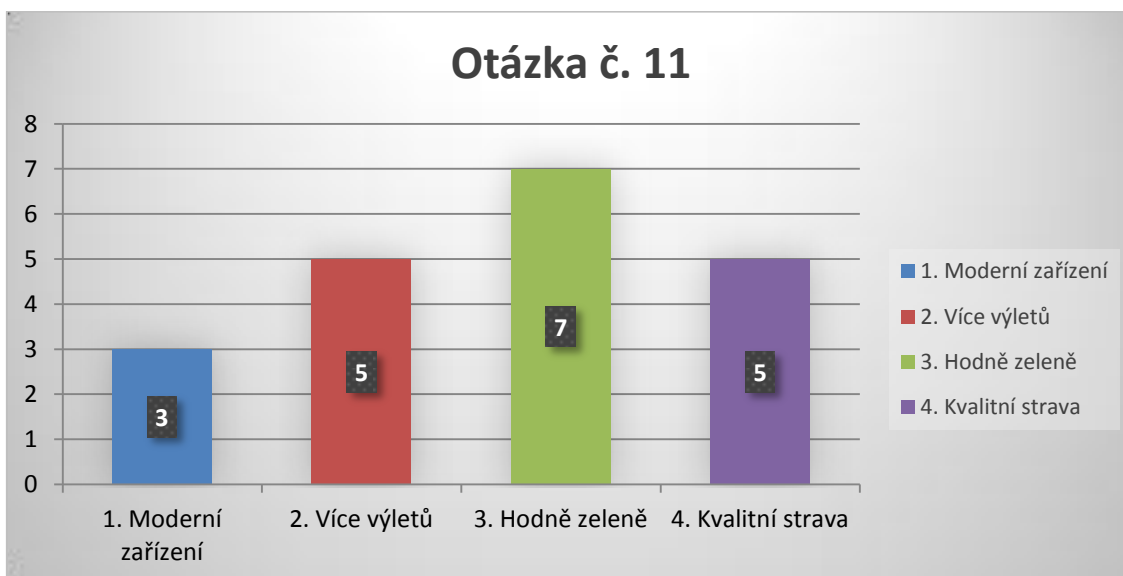


Graf č. 10: Ptáte se na názor Vašeho dítěte před tím, než vyberete MŠ?

Zdroj: Vlastní zpracování

Z celkového počtu 16 respondentů, tedy nadpoloviční většina odpověděla, že se ptali dítěte na to, jestli se mu MŠ, kterou rodiče vybrali, líbí. Někteří uvedli, že se společně dívali na webové stránky, jiní společně MŠ navštívili. Tři rodiče uvedli, že děti absolvovaly adaptační program MŠ a po tomto programu se jich ptali, jestli se jim prostředí a žáci MŠ líbily. Zbývající 4 uvedli, že se dítěte neptali, ale zároveň uvedli, že dítě na nové prostředí připravovali.

Položka rozhovoru č. 11

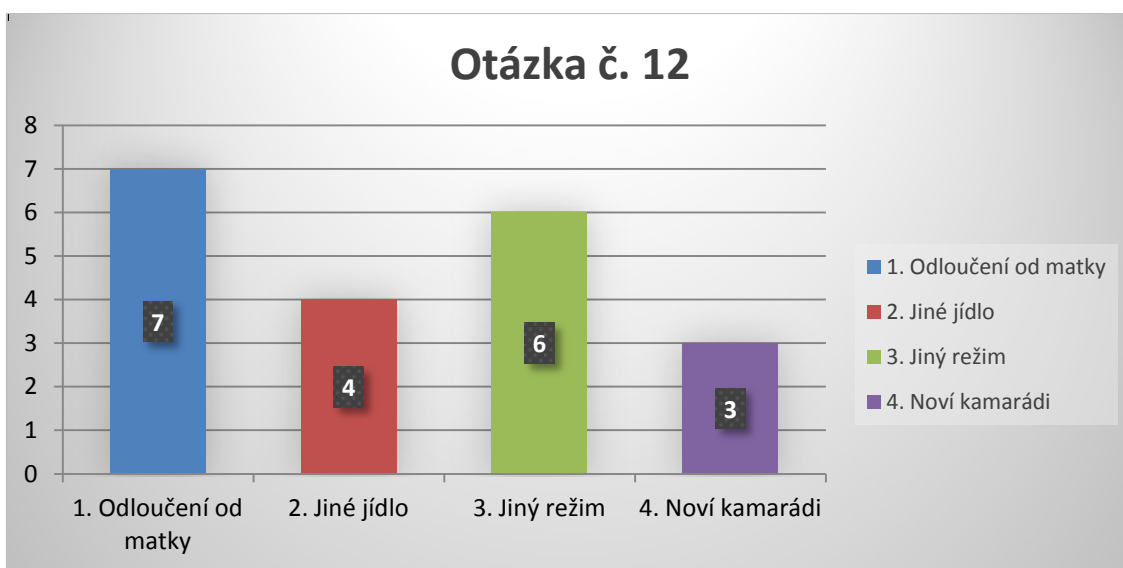


Graf č. 11: Jak by podle Vás měla vypadat ideální mateřská škola?

Zdroj: Vlastní zpracování

Největší procento respondentů uvádělo, že v ideální MŠ by mělo být mnoho zeleně. Dále uváděli, že vzhledem k tomu, že žijí převážně ve městech, ocenili by, kdyby děti měly kolem MŠ dostatek trávy, stromů atd. 5 respondentů uvedlo, že by uvítali více výletů, což doplnili tím, že by děti nebyly pouze v MŠ, ale také se někam podívaly. Stejně množství respondentů uvedlo, že by uvítali lepší stravu i za cenu, že by si museli něco připlatit. Tři dotázaní uvedli, že by MŠ měly mít lepší techniku a vybavení.

Položka otázky č. 12

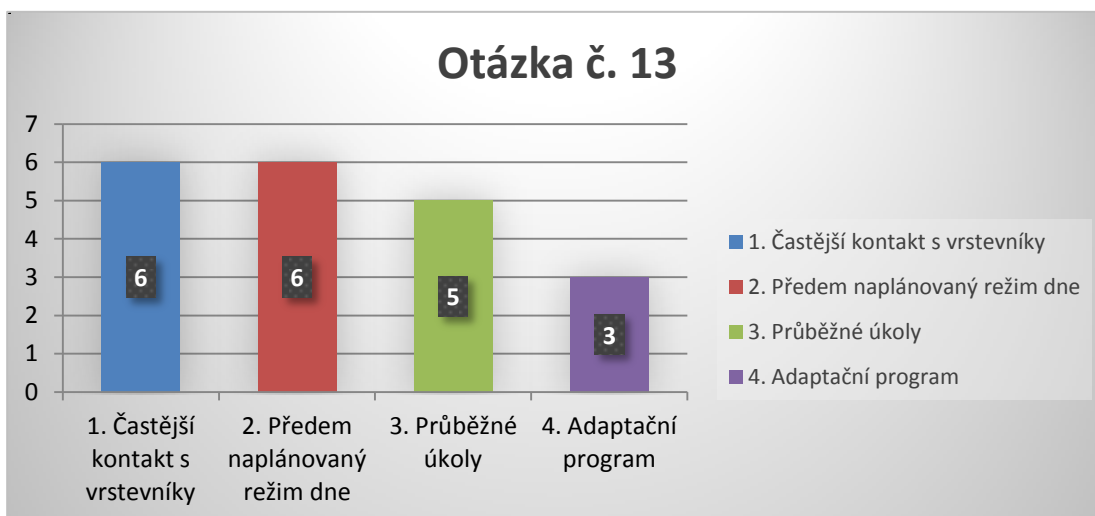


Graf č. 12: S čím dle Vašeho názoru mělo Vaše dítě největší problém?

Zdroj: Vlastní zpracování

Největší počet respondentů (7) uvedl, že jejich dítě mělo potíže s odloučením od matky. Dalších 6 uvedlo, že pro dítě byl komplikovaný nový režim. Další 4 respondenti uvedli, že jako problémové viděli jiné jídlo, což může způsobit to, že dítě nebude jíst. Poslední 3 uvádí jako problém fakt, že dítě získává nové kamarády, což pro něj může být stresujícím faktorem.

Položka rozhovoru č. 13

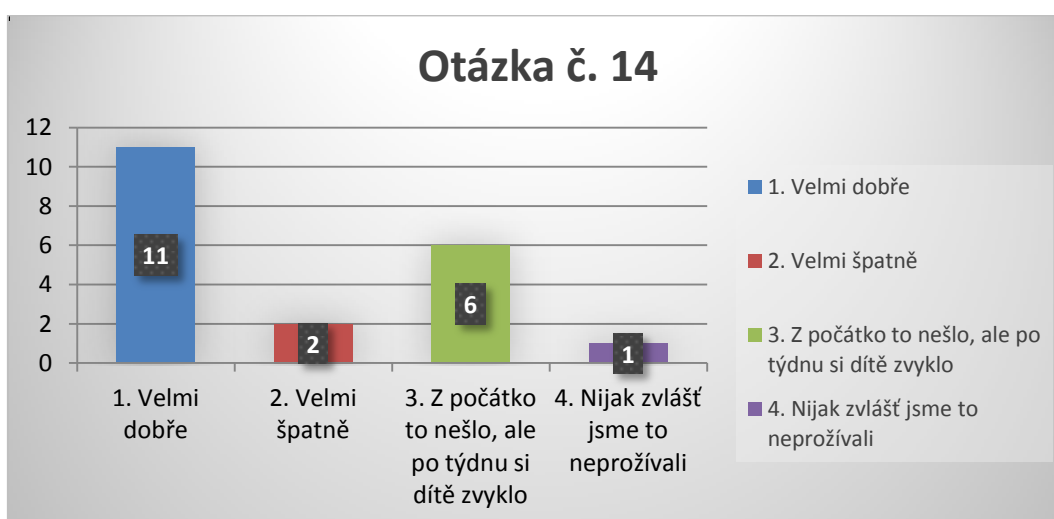


Graf č. 13: Jak jste se snažil/a dítěti nástup do mateřské školy a celý adaptační proces ulehčit?

Zdroj: Vlastní zpracování

Většina rodičů uvedla, že dítěti v rámci snadnějšího začlenění do MŠ umožňovali častější kontakt s vrstevníky, aby si zvyklo na děti stejného věku. Stejný počet uvádí, že dítěti plánovali určitý režim: vstávání a uléhání ve stejnou hodinu, jídlo ve stejnou dobu, koupání v určitou hodinu atd., aby si zvyklo na to, že v každou část dne dělá něco. Dalších 5 uvedlo, že zadávalo dítěti úlohy: zavazování tkaniček, jíst s příborem, počítání do pěti atd. Zbylí 3 uvedli, že zvolili metodu adaptačního programu MŠ.

Položka otázky č. 14

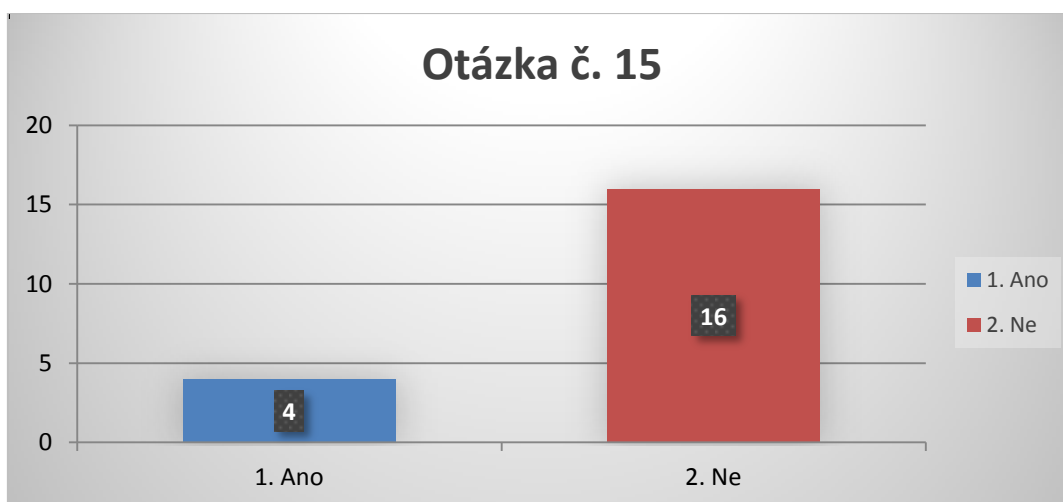


Graf č. 14: Jak Vaše dítě zvládlo adaptační proces?

Zdroj: Vlastní zpracování

Nadpoloviční většina rodičů uvedla, že jejich dítě adaptaci prožilo velmi dobře. Jednalo se o 11 respondentů, kteří doplnili otázku tím, že dítě se vždy ráno těšilo do MŠ a odpoledne se mu ani nechtělo domů. Dalších 6 uvedlo, že první týden byl kritický. Dítě si nemohlo zvyknout na změny, nechtělo vstávat, nechutnalo mu jídlo či uvádělo, že si nemá s kým hrát. Po týdnu se situace změnila a dítě se začalo do MŠ těšit. 2 respondenti uvádí, že dítě vnímalo adaptaci velmi špatně. Nechtělo být tak dlouho bez rodičů, nelíbilo se mu prostředí MŠ. Rodiče museli s MŠ více spolupracovat a pobyt dítěte v mateřské škole z počátku zkrátit. Jedni rodiče uvádí, že to nijak zvlášť nevnímali.

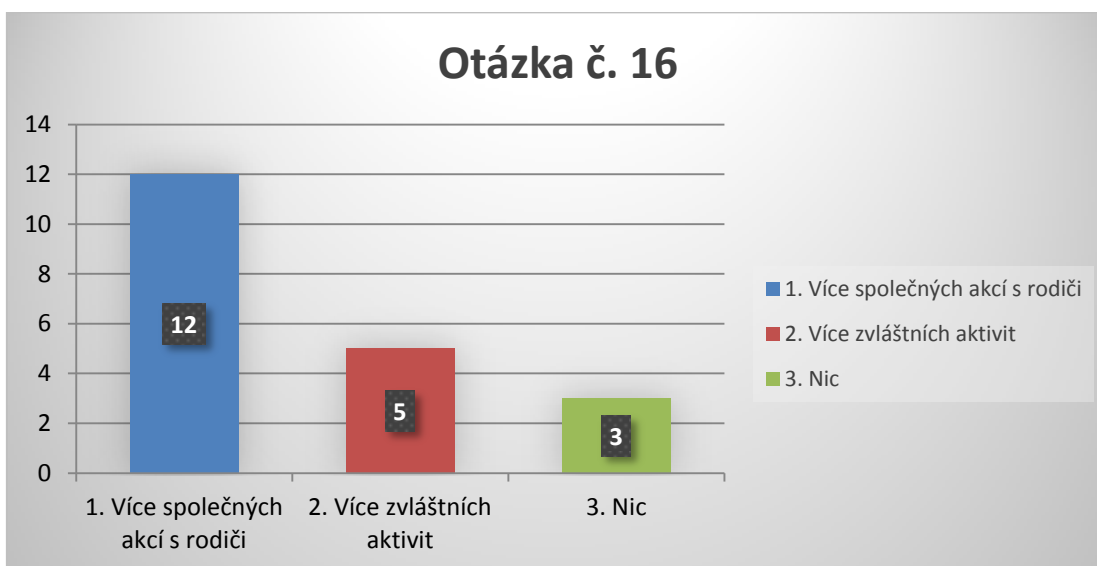
Položka rozhovoru č. 15



Graf č. 15: Máte pocit, že má stále v některých záležitostech potíže?

Zdroj: Vlastní zpracování

Nadpoloviční většina respondentů uvádí, že jejich děti již nemají s adaptací a pobytem v MŠ potíže. Jedná se o 16 rodičů. 4 zbývajících dotázaní uvádí, že stále mají drobné potíže, které pramení zejména z toho, že dítě nechce vstávat nebo mu nechutná jídlo.



Graf č. 16: Co si myslíte, že by se mělo v rámci mateřských škol zlepšit, aby byl adaptační proces pro děti snadnější?

Zdroj: Vlastní zpracování

U poslední otázky 12 rodičů odpovědělo, že by ocenili více společných aktivit rodičů s MŠ, aby se lépe poznali nejen rodiče s pedagogem, ale také rodiče mezi sebou. Dalších 5 uvedlo, že by ocenilo více zvláštních aktivit, jako jsou např. výlety. Zbývajících 3 rodiče uvedli, že by nic neměli a MŠ je v pořádku.

4.4.1 Vyhodnocení výzkumných otázek

V této podkapitole již bude vyhodnocení vstupních otázek výzkumného šetření, na něž jsme díky rozhovorům schopni odpovědět.

1. Mají rodiče přístup k dostatečným informacím ohledně adaptačního procesu dětí?

Z našeho výzkumu jsme zjistili, že většina rodičů má dostatečný přístup k informacím ohledně adaptačního procesu. Bohužel dochází k tomu, že někteří zůstávají neinformováni. Na otázku, proč nebyli informováni o adaptačním procesu, většina odpověděla, že si četli pouze informace na webových stránkách mateřské školy a na vyhledávání více informací nemají čas. Možné východisko spatřujeme ve větší spolupráci pediatrů, mateřských center s mateřskou školou.

2. Mají rodiče přístup k dostatečným informacím ohledně nabídky adaptačních programů jednotlivých mateřských škol?

Můžeme říct, že rodiče mají k informacím adaptačních programů jednotlivých MŠ dostatečný přístup. Zůstává zde, ale menšina rodičů, kteří nemají o těchto programech povědomí. Na otázku, proč nebyli informováni o těchto programech, většina odpověděla, že nemají zájem o tyto informace. Domníváme se, že tato skutečnost je zapříčiněna nízkou propagací významu a důležitosti adaptačních programů v jednotlivých MŠ.

3. Využívají rodiče nabídky adaptačního programu mateřských škol?

Na základě výsledků z šetření jsme zjistili, že pouze tři děti absolvovaly adaptační program, takže se jednalo o menšinu. Rodiče obecně adaptační programy nevyužívají. Mnoho rodičů si důležitost a význam těchto programů neuvědomuje. Nejčastější odpovědi rodičů na otázku, proč se jejich dítě nezúčastnilo adaptačního programu, je, že absolvování tohoto programu jim nepřipadalo důležité a také že nemají tolik volného času. Proto si myslíme, že by bylo vhodné rodičům vysvětlit důležitost těchto programů i to, aby si na ně našli čas. Možné řešení vidíme v organizování schůzek mateřskou školou pro rodiče před nástupem dítěte do mateřské školy, kde by byli informováni o adaptačních programech a jejich důležitosti pro dítě.

4. Jaké prostředky a metody používají rodiče pro hladký vstup dítěte do mateřské školy?

Mezi nejčastější prostředky, které využívali rodiče před vstupem dítěte do mateřské školy, se řadí: častější kontakt s vrstevníky, aby si dítě zvyklo na děti stejného věku, rodiče plánovali dítěti doma určitý režim, např. vstávání a uléhání ve stejnou hodinu, jídlo ve stejnou dobu, koupání v určitou hodinu atd., dále rodiče zadávali dítěti úlohy, např. zavazování tkaniček, jíst s příborem, počítání do pěti atd. Menšina rodičů uvedla, že využili adaptačního programu MŠ. Z dotazovaných se neobjevil ani jeden rodič, který by pro přípravu dítěte do MŠ neudělal nic.

5 Diskuze

Pro bezproblémovou adaptaci dítěte je důležité správně si vybrat mateřskou školu, která bude vyhovovat potřebám dítěte. Bohužel v současné době dochází k tomu, že většina rodičů si vybírá mateřskou školu na základě vzdálenosti od místa bydliště, s tímto předpokladem jsme do výzkumného šetření vstupovali a byl také potvrzen. Tuto skutečnost můžeme vyčíst z našeho šetření z grafu číslo 5. Vybírání nejbližší mateřské školy od místa bydliště je zapříčiněno zejména tím, že rodiče nemají dostatek času nebo prostředků k tomu, aby dítě dopravili do vzdálenější mateřské školy.

Jako velmi pozitivní vnímáme zejména to, že rodiče nepodceňují adaptační proces a snaží se dítě adekvátně na tyto změny připravit. Většina rodičů si myslí, že zvládnou připravit dítě na vstup do MŠ sami, bez odborné pomoci. Rodiče připravují dítě pro vstup do MŠ především častějším kontaktem s vrstevníky, učením základních činností a celkovou přípravou na nové prostředí. Adaptační programy mateřských škol nejsou v současné době ještě široce využívány, jak můžeme vyčíst z grafu číslo 2. V tomto ohledu se domníváme, že by mohly mateřské školy více informovat rodiče o významu a důležitosti adaptačních programů pro hladký vstup dětí do MŠ. Domníváme se, že by se mateřské školy mohly více zaměřit na spolupráci a komunikaci s rodiči.

V současné době je taky diskutována otázka zda bude poslední rok předškolního vzdělávání povinný. Což by mohlo ovlivnit pohled rodičů na postavení mateřských škol.

Domníváme se, že mateřské školy jsou pro děti důležité instituce zastávající neopominutelnou roli v celoživotním učení jedince, proto považujeme za vhodné zabezpečit dítěti hladký přestup z rodinného prostředí do prostředí mateřské školy. K tomu může výrazně přispět i realizace adaptačních programů v mateřských školách a jejich následné využívání rodinami dětí.

Závěr

Práce byla zaměřena na adaptační proces dětí. V jednotlivých kapitolách jsme se zabývali ukotvením mateřských škol ve vzdělávacím systému České republiky, dětským vývojem v tomto období a celkovým adaptačním procesem a změnami, které tento proces přináší do života jedince. Praktická část se opírala o výzkumné šetření, které bylo realizované prostřednictvím strukturovaného rozhovoru. Data byla představena formou grafů, což usnadnilo přehlednost.

V rámci práce se nám podařilo zjistit zejména fakt, že mateřským školám ani v dnešní době stále ještě není přikládán takový důraz jako ostatním institucím v rámci vzdělávacího procesu, což také může komplikovat celý adaptační proces pro dítě.

Moderní doba je velmi rychlá. Vše se neustále mění a mnozí rodiče, i kdyby chtěli, nemají dostatek času, aby se dítěti věnovali tak, jak by potřebovalo. Situace není jiná ani v mateřských školách, protože většina rodičů si zvolí mateřskou školu, která je nejbližší místa bydliště. Bude velmi těžké změnit tuto situaci, protože ve většině případů to ani nebude možné z důvodu velké časové vytíženosti rodičů v zaměstnání.

Možné řešení spatřujeme ve větší propagaci adaptačních programů a jejich důležitosti.

SEZNAM ZKRATEK

RVP – RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM

RVP PV – RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

MŠ – MATEŘSKÁ ŠKOLA

POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

1. ALLEN, K a Lynn R MAROTZ. *Přehled vývoje dítěte: od prenatálního období do 8 let*. 3. vyd. 3. Překlad Petra Vlčková. Praha: Portál, 2008, 187 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-421-2.
2. BACUS-LINDROTH, Anne. *Vaše dítě ve věku od 1 do 3 let*. 2. vyd. Překlad Lucie Hučínová. Praha: Portál, 2009, 172 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-564-6.
3. BEČVÁŘOVÁ, Zuzana. *Současná mateřská škola a její řízení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 152 s. ISBN 80-7178-537-7.
4. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2007, iv, 212 s. Dětská naučná edice. ISBN 978-80-251-1829-0
5. ĎURIČ, Ladislav a Jozef ŠTEFANOVIČ. *Psychológia pre učiteľ'ov*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1973, 623 s.
6. František Morkes. *Proměny povinné školní docházky. Učitel'ské noviny*. č. 33/2010.
7. HAEFELE, Bettina. *Každý začátek v mateřské škole je těžký: Pomoc pro rodiče a vychovatele*. 1.vyd. Praha: Portál, 1993, 58 s. ISBN 80-85282-57-7.
8. HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Zdravá mateřská škola: modelový projekt pro podporu zdraví v mateřských školách ČR*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995, s. 39, *Výchova dětí od 3 do 8 let*. ISBN 80-7178-048-0.
9. HOSKOVCOVÁ, Simona. *Psychická odolnost předškolního dítěte*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, 160 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1424-8.
10. KOUBA, Václav. *Motorika dítěte*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1995, 100 s. ISBN 80-7040-137-0.
11. Kolláriková Z. Pupala B. *Předškolní a primární pedagogika: Předškol'ská a elementárna pedagogika*. 2. vyd. Editor. Praha: Portál, 2010, 455 s. ISBN 978-80-7367-828-9.
12. KURIC, Jozef. *Ontogenetická psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2001, 179 s. ISBN 80-214-1844-3.
13. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. vyd., přepracované a doplněné, v Grada Publishing 1. vyd. Praha: Grada, 1998, 343 s. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-195-x.

14. LISÁ, Lidka a Marie KŇOURKOVÁ. *Vývoj dítěte a jeho úskalí*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986, s. 174, Život a zdraví (Avicenum).
15. LOOSE, Antje C, Nicole PIEKERT a Gudrun DIENER. *Grafomotorika pro děti předškolního věku: cvičení pro děti ve věku od 4 do 8 let*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 41, ISBN 978-80-7367-256-0.
16. MACHOVÁ, Jitka. *Biologie člověka pro učitele*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002, 269 s. ISBN 80-7184-867-0.
17. NIESEL, Renate a Wilfried GRIEBEL. *Poprvé v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 100 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-989-5.
18. OPRAVILOVÁ, Eva a Vladimíra GEBHARTOVÁ. *Rok v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, s. 89 Kurikulum předškolní výchovy. ISBN 80-7178-210-6.
19. PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-7178-772-8.
20. PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 1., aktualiz. Praha: Portál, 1995. 292 s. ISBN 80-7178-029-4
21. SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004, s. 48. ISBN 80-239-5940-9.
- SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011, 167 s. ISBN 978-80-262-0020-8.
22. ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: teorie a praxe II*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 159 s. ISBN 80-244-1373-6.
23. ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, 175 s. ISBN 80-244-0629-2.
24. ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě v předškolním období*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2004, 71 s. Žijeme s dětmi. ISBN 80-204-1187-9.
25. ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004, 247 s. ISBN 80-246-0877-4.
26. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 522 s. ISBN 80-7178-308-0.
27. ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: pedagogika Marie Montessoriové a její metody dnes*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997, 107 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-071-5.

Internetové zdroje

1. ABZ.cz: slovník cizích slov - on-line hledání [online]. abz.cz [cit. 2015-05-18]. Dostupné z WWW: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=kurikulum>.
2. EU Commision. Eurydice [online] 2013a [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW: <<https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Česká-republika:Přehled>>.
3. *Mateřské školky – MŠ* [online]. skolkamaterska.cz [cit. 2015-05-19]. Dostupné z WWW: <http://skolkamaterska.cz/?page_id=4985>.
4. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Zákon č. 561/2004 sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)* [online]. msmt.cz [cit. 2015-05-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - přepis vybraného rozhovoru

1. Jaká je vaše příprava na vstup vašeho dítěte do MŠ?

S dítětem jsem navštěvovala své kamarádky, které mají dítě ve stejném věku. Dále jsme navštěvovali dětské hřiště, tvořivou dílnu pro děti a rodiče. Snažila jsem se, aby mé dítě bylo v kontaktu s dětmi.

2. Účastnilo se Vaše dítě některého z adaptačních programů nabízených např. budoucí školkou či mateřským centrem?

Ne, protože mě tento program přišel zbytečný a časově náročný.

3. Byli jste seznámeni s adaptačním programem školky, kam vstupuje vaše dítě?

Ano

4. Podle jakých kritérií jste vybírali mateřskou školu pro Vaše dítě?

Hlavním kritériem pro nás byla vzdálenost od bydliště do mateřské školy. Kvůli cestování do práce.

5. Byla vzdálenost od místa bydliště klíčová?

Ano

6. Dojížděli byste do kvalitnější mateřské školy, kdybyste nebyli spokojeni s tím, co nabízí MŠ v místě Vašeho bydliště?

Ne, kvůli času.

7. Nechali jste si při výběru MŠ poradit?

Ne

8. Nechali jste si poradit odborníkem? (PPP, psychologem, pedagogem,...)

Ne

9. Studovali jste program jednotlivých MŠ?

Ne, pro mě byla rozhodující vzdálenost školky od mého bydliště.

10. Ptáte se na názor Vašeho dítěte před tím, než vyberete MŠ?

Ve školce jsme se byli podívat, ale neptala jsem se svého dítěte.

11. Jak by podle Vás měla vypadat ideální MŠ?

Hlavně aby v MŠ byly příjemné učitelky a měly kladný vztah k těm dětem. Školka by měla mít krásnou a velkou zahradu, aby si děti měly kde hrát. Neměla by chybět ani příroda (stromy, tráva,...).

12. S čím dle Vašeho názoru bude/mělo mít Vaše dítě největší problém?

Já si myslím, že bude mít problém s odloučením ode mě.

13. Jak jste se snažila dítěti nástup do MŠ a celý adaptační proces ulehčit?

Snažila jsem se, aby mé dítě mělo častější kontakty se svými vrstevníky.

14. Jak Vaše dítě zvládlo adaptační proces?

Myslím si, že celkem dobře. První týden brečel, když jsem odcházela ze školky. Ale po týdnu se do školky začal i těšit.

15. Maté pocit, že stále má v některých záležitostech potíže?

Ne.

16. Co si myslíte, že by se mělo v rámci mateřských škol zlepšit, aby byl adaptační proces pro děti snadnější?

Já si myslím, že možná více akcí s rodiči.

Jméno a příjmení:	Klára Mušková
Katedra nebo ústav:	Primární a neprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Alena Berčíková
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Adaptační proces v současné mateřské škole se zaměřením na potřeby dítěte
Název v angličtině:	The adaptation process in the current kindergarten focusing on the needs of the child
Anotace práce:	Tato bakalářská práce se zabývá tématem adaptačního procesu dětí v rámci vstupu do mateřských škol. Zabývá se ukotvením předškolního vzdělávání ve vzdělávacím systému a legislativě České republiky. Osobnosti dítěte kde je přiblížen sociální a emoční vývoj. V neposlední řadě se práce věnuje i adaptačnímu procesu, kde se zabývá vstupem dítěte do mateřské školy, fázemi adaptačního procesu a také aktéry kteří vstupují do adaptačního procesu.
Klíčová slova:	Předškolní vzdělávání, legislativa, kurikulární dokumenty, předškolní věk osobnost, vývoj, potřeby, adaptace, fáze adaptace ,rodina
Anotace v angličtině:	This thesis deals with the adaptation process in the context of children entering kindergartens. It deals with the anchoring of preschool education in the educational system and legislation in the Czech Republic. Where the child's personality is closer social and emotional development. Finally, the thesis deals with the adaptation process, which deals with the entry of a child in kindergarten, the phases of the adaptation process and the actors who enter the adaptation process.
Klíčová slova v angličtině:	Pre-school education, legislation, curriculum, preschool age, personality development, needs, adaptations, stage adaptations, family
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	39
Jazyk práce:	český